

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

Πτυχιακή Εργασία:
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ 20^ο ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΜΠΗΛΙΩΝΗ
ΑΜ: Β1026025

Επιβλέπων καθηγητής: ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΛΙΖΟΣ
Αναπληρωτής Καθηγητής Ιονίου Πανεπιστημίου

ΚΕΡΚΥΡΑ, 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
1. Μουσείο και Μουσειολογία.....	6
2. Αρχαιολογία και Αρχαιολογικό Μουσείο.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
1.1 Τρόπος διαμόρφωσης αρχαιολογίας.....	10
1.2 Στάδια αρχαιολογίας και ανάδειξη και διαχείριση πολιτισμικής κληρονομιάς..	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
ΝΕΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑ	
2.1 Επαναπροσδιορισμός παραδοσιακών ρόλων των Μουσείων.....	24
2.2 Επικοινωνιακή πολιτική των Μουσείων.....	25
2.3 Το διαδίκτυο ως πύλη επικοινωνίας.....	26
2.4 Πολυμεσική ξενάγηση.....	28
2.5 Η σύγχρονη τέχνη σε παραδοσιακά μουσεία.....	29
2.6 Μουσειοπαιδαγωγική και Εκπαιδευτικά Προγράμματα.....	30
2.7 Διάφορες εκδηλώσεις στα Μουσεία.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ	
3.1 Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών.....	36
3.2 Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης.....	41
3.3 Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων.....	46
3.4 Αρχαιολογικό Μουσείο Κέρκυρας.....	49
3.5 Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας	52
3.6 Αρχαιολογικό Μουσείο Τεγέας.....	57
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	61
ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	62
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	63

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο « Η εξέλιξη των Αρχαιολογικών Μουσείων στην Ελλάδα από τον 20ό στον 21ο αιώνα» εκπονήθηκε στα πλαίσια της ολοκλήρωσης των προϋποθέσεων για τη λήψη του πτυχίου μου από το τμήμα Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου με έδρα την Κέρκυρα.

Κατά την διάρκεια της συγγραφής, ο σκοπός μου ήταν η ορθή και η πληρέστερη ανάλυση του θέματος. Καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε το περιεχόμενο της εργασίας να είναι κατανοητό και σαφές και να σκιαγραφείται η σύνδεση μεταξύ Αρχαιολογίας και Μουσειολογίας, του αρχαιολογικού χώρου με το εσωτερικό του Μουσείου.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέπων καθηγητή μου, κύριο Σταύρο Βλίζο για την προσφορά, την υπομονή και την καθοδήγηση του σε όλη την πορεία της εκπόνησης της εν λόγω εργασίας μου. Το προϋπάρχον ενδιαφέρον μου για την αρχαιολογία κατάφερα να το συνδυάσω με την μουσειολογία, οι οποίες βέβαια είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους. Για τον λόγο αυτό, γράφω την συγκεκριμένη εργασία, θέλοντας να πετύχω να γίνει απολύτως κατανοητή αυτή η σχέση ανάμεσα στις δύο επιστήμες.

Περισσότερο από όλους, οφείλω να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, διότι χωρίς την υποστήριξη και την ενθάρρυνση τους, καθ όλη την διάρκεια της φοίτησης μου και ειδικότερα στο διάστημα της εκπόνησης της συγκεκριμένης έρευνας, δεν θα είχε την ίδια έκβαση.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Βασικό αντικείμενο της συγκεκριμένης εργασίας, όπως μαρτυρά και ο τίτλος της, είναι η εξέλιξη των Αρχαιολογικών Μουσείων στο πέρασμα των δύο αιώνων, του 20ου και του 21ου, στην Ελλάδα. Στην εισαγωγή, ορίζονται η έννοια και οι στόχοι του Μουσείου τόσο στην χώρα μας όσο και έξω από τα σύνορα της, καθώς και η έννοια της Μουσειολογίας και η σχέση μεταξύ τους. Επιπλέον, αναλύεται η έννοια της Αρχαιολογίας και προσδιορίζεται η σημασία του Αρχαιολογικού Μουσείου. Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται ο τρόπος διαμόρφωσης της Αρχαιολογίας μέσω της συνεισφοράς των ερμηνευτικών προσεγγίσεων, ειδικότερα αναλύεται η υλιστική προσέγγιση του πολιτισμού, ο στρουκτουραλισμός-δομισμός, η μαρξιστική αρχαιολογία και η μεταδιαδικαστική αρχαιολογία. Επιπρόσθετα, σκιαγραφείται η ανασκαφική έρευνα, τα στάδια που πρέπει να πραγματοποιηθούν ώστε ένα εύρημα να φτάσει στον χώρο του Μουσείου και να γίνει μουσειακό αντικείμενο. Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύονται οι νέες τάσεις στη Μουσειολογία και με ποιους τρόπους υλοποιούνται. Οι νέες τάσεις έχουν ως στόχο την προσέλκυση των επισκεπτών στον χώρο του Μουσείου και την κατάρρευση της αντίληψης, που έχουν οι περισσότεροι άνθρωποι, ότι τα μουσεία είναι καθαρά για φύλαξη των πολιτιστικών αποθεμάτων. Στον 21^ο αιώνα τα Μουσεία έχουν αλλάξει χαρακτήρα και είναι συνυφασμένα με τα δεδομένα της εποχής. Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζονται ορισμένα μουσεία που μελετήθηκαν ως έρευνες περίπτωσης, όπως είναι το Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων, Κέρκυρας, Ολυμπίας και Τεγέας. Περιγράφονται οι αλλαγές τόσο στο κτήριο του Μουσείου όσο και στον εκθεσιακό χώρο. Επίσης, υπάρχει φωτογραφικό υλικό για το κάθε Μουσείο που δηλώνει τις αλλαγές που έχουν υποστεί. Στο τέλος της εργασίας, γίνεται σύνοψη των επιμέρους ενοτήτων των κεφαλαίων.

Λέξεις- κλειδιά: Μουσείο, Μουσειολογία, Αρχαιολογία, Αρχαιολογικό Μουσείο, Επισκέπτης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑ

Ο ευρύτερα αναγνωρισμένος ορισμός του μουσείου είναι αυτός που δόθηκε το 2007 στον Κανονισμό του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM): «Το Μουσείο είναι ένας μη κερδοσκοπικός μόνιμος θεσμός/οργανισμός (institution) στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, ανοιχτός στο κοινό, ο οποίος αποκτά, συντηρεί, ερευνά, προβάλλει και εκθέτει την υλική και άυλη κληρονομιά της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντός της, με στόχο την εκπαίδευση, μελέτη και ψυχαγωγία».

Για πολλούς μουσειολόγους και ιδιαίτερα όσους παραμένουν πιστοί στην έννοια της μουσειολογίας, όπως διδάχθηκε τα έτη 1960-1990 από την Τσεχική σχολή (Brno και Διεθνής Θερινή Σχολή Μουσειολογίας – International Summer School of Museology), το μουσείο είναι μόνο ένα από τα πολλά μέσα πιστοποίησης μιας *«συγκεκριμένης σχέσης ανάμεσα στον Άνθρωπο και την πραγματικότητα»*, μιας σχέσης που ορίζεται από *«την εσκεμμένη και συστηματική συλλογή και συντήρηση επιλεγμένων άψυχων, υλικών, κινητών και κυρίως τρισδιάστατων αντικειμένων που τεκμηριώνουν την ανάπτυξη της φύσης και της κοινωνίας»* (Gregorová, 1980).

Ένας ακόμα ορισμός, αυτή την φορά από την Αμερικάνικη Ένωση Μουσείων, το μουσείο ορίζεται ως *«ένας οργανωμένος και μη κερδοσκοπικός οργανισμός με στόχο κατ' ουσία εκπαιδευτικό ή αισθητικό, με επαγγελματικό προσωπικό, που κατέχει και χρησιμοποιεί αντικείμενα, τα οποία επιμελείται και εκθέτει στο κοινό με κάποιο πρόγραμμα»* (American Association of Museums, 1973: 8-9).

Μια ευρύτερη έννοια, το μουσείο μπορεί να οριστεί ως «τόπος μνήμης» (Nora, 1984, Pinna, 2003), ως «φαινόμενο» (Scheiner, 2007) που περιλαμβάνει θεσμούς, διάφορους χώρους ή τοποθεσίες, βιώματα, καθώς και συνδεδεμένους με την άυλη κληρονομιά χώρους. Άλλη μια άποψη είναι της Judith Spielbauer (1987), ότι τα μουσεία είναι εργαλεία που προάγουν *«την αντίληψη του ατόμου σχετικά με την αλληλεξάρτηση ανάμεσα στις κοινωνικές, αισθητικές και φυσικές σφαίρες όπου ζει, παρέχοντας πληροφορίες και βιώματα και προάγοντας την αυτογνωσία μέσα σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο»*.

Ένα μουσείο μπορεί επίσης να είναι *«μια συγκεκριμένη λειτουργία, που μπορεί αλλά δεν είναι αναγκαίο να πάρει τη μορφή ενός θεσμού/ οργανισμού, σκοπός της οποίας είναι να διασφαλίσει, μέσω της βιωματικής εμπειρίας, τη συσσώρευση και μετάδοση του πολιτιστικού αποθέματος, το οποίο νοείται ως το σύνολο των προσκλήσεων που καθιστούν άνθρωπο ένα γενετικά ανθρώπινο ον»* (Deloche, 2007).

Συμπερασματικά, βάσει του σύγχρονου ορισμού, τα μουσεία ικανοποιούν μια ιδιαίτερη ανθρώπινη ανάγκη για τη δημιουργία ενός μόνιμου αρχείου για το πώς έζησαν οι άνθρωποι και τι πέτυχαν σε έναν αλληλοεξαρτώμενο κόσμο. Μέσα σε αυτό το εννοιολογικό πλαίσιο τα μουσεία είναι χώροι στους οποίους οι άνθρωποι μπορούν να εξερευνήσουν τις προσωπικές τους πεποιθήσεις μέσω καθολικών αληθειών. Εν ολίγοις, μπορούν να επιδείξουν στο κοινό πώς διαμόρφωσαν τα γεγονότα και οι πεποιθήσεις των ανθρώπων του παρελθόντος την εμπειρία του παρόντος.

1.2. ΟΡΙΣΜΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

Από ετυμολογική άποψη, η μουσειολογία είναι η «μελέτη του μουσείου». Ωστόσο ο όρος «μουσειολογία» έχει πλέον τρεις διακριτές σημασίες. Πρώτον, ο ορισμός που χρησιμοποιείται συνήθως είναι αυτός του Georges Henri Rivière: *«Μουσειολογία: μια εφαρμοσμένη επιστήμη, η επιστήμη του μουσείου. Η μουσειολογία μελετά την ιστορία των μουσείων, τον ρόλο τους στην κοινωνία, τις συγκεκριμένες μορφές έρευνας και συντήρησης, τις δραστηριότητές τους και τη διασπορά της γνώσης, την οργάνωση και λειτουργία τους, τη νέα ή «μουσειοποιημένη» αρχιτεκτονική, τα ευρήματα που παραλαμβάνουν ή επιλέγουν, την τυπολογία και δεοντολογία των μουσείων»* (Rivière, 1981). Δεύτερον, ξεκινώντας τη δεκαετία του 1960 από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, η μουσειολογία άρχισε να θεωρείται διακριτό πεδίο επιστημονικής έρευνας, ένας ανεξάρτητος επιστημονικός κλάδος με τη δική του οπτική στην πραγματικότητα. Αυτή η άποψη, που επηρέασε σημαντικά την ICOFOM κατά τη δεκαετία 1980-1990, παρουσιάζει τη μουσειολογία ως τη μελέτη μιας συγκεκριμένης σχέσης ανάμεσα στον άνθρωπο και στην πραγματικότητα, μια επιστήμη όπου τα μουσεία –ένα φαινόμενο που λαμβάνει χώρα σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή– αποτελούν μόνο μία από τις πιθανές εκφάνσεις της. *«Η μουσειολογία αποτελεί έναν αυτοδιαφοροποιούμενο, ανεξάρτητο επιστημονικό κλάδο με αντικείμενο μια συγκεκριμένη στάση του ανθρώπου απέναντι στην πραγματικότητα, η οποία εκφράζεται αντικειμενικά σε διάφορες μορφές μουσείων μέσα στην πορεία της ιστορίας, τα οποία αποτελούν μια έκφανση και ένα αναλογικό τμήμα των συστημάτων μνήμης. Η μουσειολογία, κοινωνική επιστήμη από τη φύση της, ανήκει στη σφαίρα των μνημονικών και τεκμηριωτικών (mnemonic and documentary) επιστημών και συμβάλλει στην κατανόηση του ανθρώπου μέσα στην κοινωνία»* (Stránský, 1980). Κατά την σχολή Brno που επικράτησε εκείνη την εποχή, η μουσειολογία θα μπορούσε να οριστεί ως *«μια επιστήμη που μελετά τη συγκεκριμένη σχέση του Ανθρώπου προς την πραγματικότητα και συνίσταται στην εσκεμμένη και συστηματική συλλογή και συντήρηση επιλεγμένων άψυχων, υλικών, κινητών και κυρίως τρισδιάστατων αντικειμένων που τεκμηριώνουν την ανάπτυξη της φύσης και της κοινωνίας»* (Gregorová, 1980). Τρίτη και τελευταία σημασία της θεωρείται πως η μουσειολογία καλύπτει ένα πολύ ευρύτερο πεδίο καθώς περιλαμβάνει όλες τις απόπειρες διατύπωσης θεωριών και κριτικής προσέγγισης του μουσειακού κλάδου. Εν ολίγοις, ο κοινός παρονομαστής αυτού του κλάδου μπορεί να οριστεί ως μια συγκεκριμένη σχέση ανάμεσα στον άνθρωπο και στην πραγματικότητα, η οποία εκφράζεται μέσω της τεκμηρίωσης του πραγματικού και μπορεί να γίνει αντιληπτή μέσω της άμεσης αισθητηριακής επαφής. Αυτός ο ορισμός δεν απορρίπτει καμία μορφή μουσείου, από την παλαιότερη (Quiccheberg) ως τη νεότερη (κυβερνομουσείο), διότι τείνει να ασχολείται με ένα πεδίο ανοιχτό σε κάθε είδους πειραματισμούς στον μουσειακό κλάδο. Οι κατευθυντήριες γραμμές στον χάρτη του μουσειακού κλάδου ιχνηλατούνται προς δύο διαφορετικές κατευθύνσεις: είτε με σημείο αναφοράς τις κύριες εγγενείς λειτουργίες του κλάδου (τεκμηρίωση, συλλογή, παρουσίαση, διατήρηση, έρευνα και επικοινωνία), είτε με κριτήριο τους διαφορετικούς τομείς γνώσης που εξετάζουν κατά καιρούς τη μουσειολογία. Έχοντας υπόψη αυτή την τελευταία οπτική, ο Bernard Deloche πρότεινε τον ορισμό της

μουσειολογίας ως μουσειακής φιλοσοφίας (museal philosophy). «Η μουσειολογία είναι η φιλοσοφία του μουσειακού κλάδου, η οποία έχει δύο αποστολές: πρώτον λειτουργεί ως μεταθεωρία (metatheory) για την επιστήμη της ενορατικής στοιχειοθετημένης τεκμηρίωσης (intuitive concrete documentation) και δεύτερον παρέχει την κανονιστική ηθική για τη λειτουργία όλων των ιδρυμάτων που φέρουν την ευθύνη διαχείρισης της λειτουργίας της ενορατικής στοιχειοθετημένης τεκμηρίωσης (Deloche, 2001).

1.3. ΣΧΕΣΗ ΜΟΥΣΕΙΟΥ-ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

Με τον όρο μουσειολογία εννοείται «το γνωστικό αντικείμενο που μελετά την απαραίτητη μεθοδολογία για την επίλυση όλων των θεωρητικών και πρακτικών θεμάτων που συνδέονται με τις λειτουργίες των μουσείων». Είναι η επιστήμη του μουσείου, μελετά την ιστορία του, τον ρόλο του στην κοινωνία, τις τεχνικές συντήρησης των αντικειμένων, τα ειδικά συστήματα προώθησης της έρευνας, τη δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την οργάνωση της λειτουργίας του. Επιπλέον, καθορίζει τη σχέση του μουσείου με το φυσικό περιβάλλον του και ταξινομεί τα μουσεία σε διάφορες κατηγορίες. Επομένως η μουσειολογία είναι η επιστήμη που ασχολείται με τη μελέτη των σκοπών και της οργάνωσης των μουσείων.

2. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Ως Αρχαιολογία νοείται η «μελέτη των αρχαίων πραγμάτων». Ο ακριβής σύγχρονος ορισμός της είναι η «συστηματική μελέτη των υλικών καταλοίπων του απώτερου ή πιο πρόσφατου ανθρώπινου παρελθόντος μέσω της εφαρμογής θεωρίας και μεθόδου». Ο όρος βέβαια αναπτύχθηκε στην εξελικτική πορεία της επιστήμης για να περιλαμβάνει πολύ περισσότερα πράγματα στο εννοιολογικό της πλαίσιο. Το 1948 γράφτηκε πως η Αρχαιολογία είναι αυτόνομη επιστήμη περιλαμβάνει τη δική της μεθοδολογία και εξειδικευμένες τεχνικές, για τη συγκέντρωση ή παραγωγή πολιτισμικής πληροφόρησης.

2.1. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Ως Αρχαιολογικό Μουσείο ορίζεται ως ο χώρος φύλαξης αρχαίων αντικειμένων. Περιλαμβάνει στο εσωτερικό του μεγάλη γκάμα μουσειακών αντικειμένων τα οποία χρονολογούνται από τους προϊστορικούς χρόνους έως την ύστερη ρωμαϊκή περίοδο. Ωστόσο, τα νέα αρχαιολογικά μουσεία περιλαμβάνουν αντικείμενα της βυζαντινής, μεταβυζαντινής και της νεότερης ιστορίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

1.1 Τρόπος διαμόρφωσης Αρχαιολογίας

Η Αρχαιολογία είναι η επιστημονική μελέτη και ερμηνεία των ανθρώπινων κοινωνιών και πολιτισμών του παρελθόντος μέσω της εφαρμογής θεωρίας και μεθόδου. Καθώς επίσης, είναι η επιστημονική τεκμηριωμένη ανασύνθεση του ανθρώπινου παρελθόντος μέσα από τη συστηματική μελέτη των κάθε λογής υλικών καταλοίπων της ανθρώπινης δραστηριότητας. Σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της αρχαιολογίας συνέβαλε και η εμφάνιση νέων, δυναμικών ερμηνευτικών προσεγγίσεων. Συγκεκριμένα, η υλιστική προσέγγιση του πολιτισμού, ο στρουκτουραλισμός-δομισμός, η μαρξιστική αρχαιολογία και η μεταδιαδικαστική αρχαιολογία.

Υλιστική προσέγγιση πολιτισμού:

Ο υλικός πολιτισμός αποτελεί έναν από τα πιο καινοτόμα γνωστικά πεδία στις σύγχρονες κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες τόσο ως προς τη συμβολή του στην εξέλιξη της κοινωνικής θεωρίας όσο και ως προς τη διαμόρφωση νέων, πρωτοποριακών μεθοδολογικών εργαλείων για την κατανόηση της σημασίας των αντικειμένων στη ζωή των ανθρώπων.

Σύμφωνα με την αναφορά του Kohl (1981: 89), «ο υλισμός προσδίδει μεγαλύτερο αιτιακό βάρος στη συμπεριφορά μιας κοινωνίας παρά στις σκέψεις της, τους στοχασμούς της ή τις δικαιολογίες που προβάλλει για τη συμπεριφορά της». Ο ορισμός αυτός χρειάζεται να επεκταθεί για να συμπεριλάβει τη φύση του συμπεράσματος στις υλιστικές προσεγγίσεις. Με τον όρο υλιστικές προσεγγίσεις νοούνται εκείνες που συνάγουν πολιτισμικά νοήματα από τις σχέσεις μεταξύ ανθρώπων και του φυσικού τους περιβάλλοντος. Οι ιδέες στο νου των ανθρώπων μπορούν να προβλεφθούν από την οικονομία, την τεχνολογία, την κοινωνική και υλική παραγωγή τους. Με δεδομένο έναν τρόπο οργάνωσης της ύλης και της ενέργειας, μπορεί να προβλεφθεί ένα αντίστοιχο ιδεολογικό πλαίσιο.

Ως ιδεαλιστική προσέγγιση νοείται κάθε προσέγγιση που δέχεται ότι υπάρχει κάποιο συστατικό της ανθρώπινης δράσης, το οποίο δεν είναι προβλέψιμο από μια

υλική βάση αλλά που έρχεται από τον ανθρώπινο νου ή από τον πολιτισμό κατά κάποια έννοια. Όταν υπάρχει συνοχή πολιτιστικών νοημάτων από το παρελθόν, δεν υπάρχει αναγκαία σχέση κοινωνικής και υλικής οργάνωσης των πόρων από την μια και των πολιτισμικών ιδεών και αξιών από την άλλη.

Στρουκτουραλιστική αρχαιολογία:

Ο στρουκτουραλισμός διαμόρφωσε μια ανθρωπολογική επιστήμη της αρχαιότητας, η οποία επηρέασε σημαντικά και τον τομέα της Αρχαιολογίας. Ένα κεντρικό θέμα μελέτης αποτελούν οι εικονιστικές παραστάσεις, ιδιαίτερα των αγγείων, οι οποίες δεν αντιμετωπίζονται ως απεικόνιση της πραγματικότητας αλλά ως παραστάσεις και δημιουργίες που απεργούν κοινωνικές και θρησκευτικές δομές, νοοτροπίες και μυθικές προβολές. Αποφασιστικής σημασίας γι' αυτή την προσέγγιση είναι οι δομικοί συσχετισμοί ανάμεσα στους ξεχωριστούς τομείς του πολιτισμού, όπως της θρησκείας, πολιτικής, διανόησης και του εμπορίου (Holscher 2005:41).

Ωστόσο, ο στρουκτουραλισμός δεν δημιούργησε μια κύρια και συνεκτική εναλλακτική προσέγγιση του πολιτισμού για διάφορους λόγους. Πρώτον, γιατί η θεωρία του στρουκτουραλισμού καλύπτει μεγάλη γκάμα μελετών, από την δομική γλωσσολογία και την γενετική γραμματική έως την εξελικτική ψυχολογία και την ανάλυση νοημάτων.

Ως δεύτερη απάντηση στο ερώτημα είναι ότι, σε σχέση με αυτή την ποικιλία μελετών, κάποιες στρουκτουραλιστικές προσεγγίσεις στην αρχαιολογία θα μπορούσαν να ενσωματωθούν στην διαδικαστική αρχαιολογία (συστηματική ανάλυση). Υπάρχουν μεταξύ τους πολλές ομοιότητες, η πιο εμφανής είναι ότι και οι δύο ενδιαφέρονται για την συστηματικότητα. Η έμφαση δίνεται στις εσωτερικές σχέσεις μεταξύ οντοτήτων: και οι δύο έχουν ως στόχο να παρέχουν οργάνωση, η οποία είναι απαραίτητη για την ομαδοποίηση των όλων μερών σε ένα συνεκτικό σύνολο. Στη συστηματική ανάλυση αυτή η δομή είναι ένα ομαλό διάγραμμα, κάποιες φορές με μαθηματικές συναρτήσεις οι οποίες περιγράφουν την σχέση ανάμεσα στα υποσυστήματα. Όσον αφορά τον στρουκτουραλισμό, αν και οι δομές υπάρχουν σε ένα βαθύτερο επίπεδο, τα μέρη συνδέονται σε ένα σύνολο με δυαδικές αντιθέσεις, γενετικούς κανόνες. Επομένως, και στις δύο αναλύσεις το σημαντικότερο είναι η σχέση μεταξύ των μερών.

Μια επιπλέον ομοιότητα ανάμεσα στη συστηματική ανάλυση και στο

στρουκτουραλισμό είναι ότι και οι δύο ισχυρίζονται ότι συνεπάγονται αυστηρή ανάλυση παρατηρήσιμων δεδομένων. Σε κάποιους τύπους στρουκτουραλιστικής αρχαιολογίας οι δομές και τα εννοιολογικά σχήματα εκλαμβάνονται ως εμπειρικά και μετρήσιμα. Στη συστηματική θεωρία υπάρχει σύνδεση με τον θετικισμό, δηλαδή με την μέτρηση αποτελεσμάτων ανάμεσα σε μεταβλητές παρατηρήσιμες στον πραγματικό κόσμο, το σύστημα μπορεί να ταυτιστεί και να πιστοποιηθεί.

Τρίτο λόγος, που ο στρουκτουραλισμός δεν προσέφερε ένα συνεκτικό σύνολο εναλλακτικών απόψεων στην αρχαιολογία, είναι ότι ενώ μερικοί τύποι στρουκτουραλισμού (για παράδειγμα η μορφική ανάλυση) εκλαμβάνονται ως αυστηροί και "σκληροί", άλλοι τύποι εκλαμβάνονται ως "ήπιοι" και μη επιστημονικοί. Βέβαια, υπήρχε η σκέψη ότι δεν θα μπορούσαν να επιβεβαιωθούν υποθέσεις σχετικά με τις δομές του νοήματος διότι μεγάλο κομμάτι της στρουκτουραλιστικής ανάλυσης, εκτός αρχαιολογίας, σχετίζονται με μύθους. Όπως έχει αναφέρει η Wylie (1982), όλοι οι τύποι αρχαιολογίας περιλαμβάνουν κίνηση πέρα από τα δεδομένα ώστε να τα αποδώσουν, και ο στρουκτουραλισμός δεν απέχει από αυτή την άποψη. Σύμφωνα με τους προαναφερθείς λόγους, ο στρουκτουραλισμός, ο οποίος θα μπορούσε να ενταχθεί στη διαδικαστική αρχαιολογία, είναι η μορφική ανάλυση που έχει ως στόχο την περιγραφή του πραγματικού κόσμου.

Εν κατακλείδι, ο στρουκτουραλισμός παρέχει μια μέθοδο και μια θεωρία για την ανάλυση των νοημάτων του υλικού πολιτισμού. Επιπλέον, ο στρουκτουραλισμός προσφέρει στην, κάθε είδους, αρχαιολογία την έννοια του μετασχηματισμού και μια μέθοδο καθώς επίσης και ένα βαθύτερο επίπεδο ανάλυσης.

Μαρξιστική Αρχαιολογία:

Στον συγκεκριμένο κλάδο της αρχαιολογίας ενσωματώνεται η έννοια της δομής στις διαδικαστικές μελέτες των αρχαιολόγων, όμως αυτές οι δομές είναι διαφόρων τύπων και υπάρχουν σε διάφορα επίπεδα. Η μαρξιστική αρχαιολογία υιοθέτησε μια υλιστική βάση και έτσι ενσωματώνει την έννοια της δομής. Το νέα στοιχείο είναι μια επιπρόσθετη συνιστώσα, ότι όλες οι κοινωνικές πρακτικές εμπεριέχουν διαλεκτικές σχέσεις: η ανάπτυξη της κοινωνίας συμβαίνει μέσω την ενότητας των ανθρώπων. Βαθύτερα από το ορατό κοινωνικό πλαίσιο υπάρχουν σχέσεις που ενσωματώνουν ασυμβατότητες, οι οποίες γίνονται συμβατές και δημιουργούν την αλλαγή.

Επομένως, η ουσία της μαρξιστικής αρχαιολογίας έγκειται στον χώρο της αντίφασης και της αντιπαράθεσης. Οι δύο βασικοί τύποι της αντίφασης είναι εκείνοι μεταξύ των συμφερόντων των κοινωνικών ομάδων και εκείνοι μεταξύ σε δυνάμεις και σχέσεις παραγωγής. Στον πρώτο τύπο αντίθεσης, ο μαρξισμός δίνει βαρύτητα στους ταξικούς διαχωρισμούς, στους οποίους μια κυρίαρχη τάξη ελέγχει τα μέσα παραγωγής και ιδιοποιείται το πλεόνασμα. Τα συμφέροντα της κάθε τάξης είναι αντίθετα δεδομένου ότι η επέκταση της μιας τάξης γίνεται σε βάρος της άλλης. Στον δεύτερο τύπο αντίθεσης, όπου υπάρχει σύνδεση με τον προηγούμενο, περιγράφεται η δομική ασυμβατότητα. Οι δυνάμεις παραγωγής βρίσκονται σε σύγκρουση με τα μέσα παραγωγής. Οι δυνάμεις παραγωγής περικλείουν τα μέσα παραγωγής (τεχνολογία, οικοσύστημα: τα μέσα με τα οποία μετασχηματίζεται ένα φυσικό περιβάλλον σε ένα ανθρώπινο προϊόν) και την οργάνωση της παραγωγής (την οργάνωση της εργατικής δύναμης). Αντίθετα, οι σχέσεις παραγωγής είναι οι κοινωνικές σχέσεις που αντιστοιχούν στις δυνάμεις παραγωγής. Αυτές οι κοινωνικές σχέσεις ποικίλλουν από κοινωνία σε κοινωνία, οργανώνουν τον τρόπο με τον οποίον το φυσικό περιβάλλον χρησιμοποιείται με τη διαθέσιμη τεχνολογία και καθορίζουν την ιδιωτικοποίηση του προϊόντος. Άρα, οι αντιφάσεις μεταξύ των δυνάμεων και των σχέσεων παραγωγής δημιουργούνται από αλλαγές στις δυνάμεις παραγωγής και τέτοιου είδους αντιφάσεις οδηγούν σε αλλαγές στο πεδίο του στιλ και της ιδεολογίας.

Πολλοί αρχαιολόγοι χρησιμοποιούν την δήλωση του Karl Marx, η οποία διατυπώθηκε το 1859, ότι το εποικοδόμημα, που περιλαμβάνει την ιδεολογία, θεμελιώνεται και ορθώνεται από την κοινωνική υποδομή. Επομένως, η ιδεολογία ενεργεί αποκρύπτοντας τις αντιφάσεις και τους ανταγωνισμούς εντός και μεταξύ των δυνάμεων και των σχέσεων παραγωγής. Παρόλο που στη μαρξιστική θεωρία, ερμηνεύεται με βάση τις λειτουργίες της, κατά κάποιον τρόπο ο υλικός πολιτισμός είναι «ενεργός». Υπάρχουν τέσσερα βασικά σημεία κριτικής που σχετίζονται με την μαρξιστική ιδεολογία.

Στο πρώτο σημείο κριτικής, αναφέρεται στις μαρξιστικές αναλύσεις όπου συνήθως επισημαίνεται η άποψη ότι η ιδεολογία είναι κοινή σε όλους τους μέσα στην κοινωνία. Δεν υπάρχει πουθενά καμία ένδειξη ότι ο υλικός πολιτισμός μπορεί να έχει διαφορετικά νοήματα και ιδεολογικές επιδράσεις σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Οι ίδιες οι κυρίαρχες τάξεις πιστεύουν στη δική τους ιδεολογία και υπερεκτιμούν τον βαθμό της πεποίθησης με την οποία τα άτομα μέσα στην κοινωνία, είτε υποδεέστερα είτε κυρίαρχα, αποδέχονται τα συμβολικά συστήματα.

Το δεύτερο σημείο κριτικής αφορά στην τάση της μαρξιστικής αρχαιολογίας να αντιδιαστέλλει την ιδεολογία και την κοινωνική πραγματικότητα, τις «πραγματικές» συνθήκες ύπαρξης και αντιφάσεις. Θεωρείται ότι οι ιδεολογίες αποδίδουν στην φύση ή αποκρύπτουν τις ανισότητες της κοινωνικής ιεραρχίας, ωστόσο ο ίδιος ο όρος «ανισότητα» μπορεί να γραφεί ως ιδεολογικός. Η μαρξιστική αντίληψη της ψευδούς συνείδησης υποδηλώνει πως οι άνθρωποι δεν μπορούν να καταλάβουν την πραγματικότητα της ύπαρξης τους επειδή αυτή η πραγματικότητα κρύβεται από τα μάτια τους μέσω των ιδεολογιών. Πολλοί μαρξιστές αρχαιολόγοι πιστεύουν ότι η κοινωνική πραγματικότητα καθορίζεται από τις δυνάμεις και τις σχέσεις παραγωγής. Όμως ο μαρξιστικός ορισμός της κοινωνικής πραγματικότητας είναι κι αυτός ιδεολογικός. Κατά συνέπεια το πρόβλημα καθορισμού της κοινωνικής πραγματικότητας είναι δύσκολο να διατυπωθεί, μιας και ο υλικός πολιτισμός υπηρετεί τόσο την κοινωνική πραγματικότητα όσο και την ιδεολογία.

Το τρίτο σημείο κριτικής ασχολείται με την εφαρμοσμένη διαπολιτισμική μέθοδος σύγκρισης η οποία συνήθως δεν ενδιαφέρεται επαρκώς για το συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο αναφοράς. Το τέταρτο και τελευταίο σημείο κριτικής αφορά τη γένεση και γενετικό ρόλο της. Η αδυναμία να εξηγηθεί η ιδεολογία (τρίτο σημείο κριτικής) είναι σχετική με την αδυναμία να ερμηνευθεί το «γίγνεσθαι» της. Οι ιδεολογίες, όπως είναι φυσικό, δημιουργούνται για να εκτελέσουν κάποια λειτουργία. Αφού το «γίγνεσθαι» της ιδεολογίας δεν έχει ερμηνευτεί στις αρχαιολογικές μαρξιστικές αναλύσεις, ίδια προσπάθεια έγινε ώστε να τεκμηριωθεί ότι η ίδια η ιδεολογία δημιουργεί και καθορίζει την κοινωνία.

Η ιδεολογία είναι μια πλευρά των συμβολικών συστημάτων, η οποία εμπλέκεται στην διαπραγμάτευση της εξουσίας από διαφορετικούς πόλους συμφερόντων μέσα στην κοινωνία. Επίσης, δεν μπορεί να αντιπαρατεθεί στις κοινωνικές σχέσεις παραγωγής και να εξηγηθεί ως λειτουργική όσον αφορά κάποια κοινωνική πραγματικότητα, γιατί αυτή η πραγματικότητα και η ανάλυση της σχέσης μεταξύ ιδεολογίας και πραγματικότητας, είναι οι ίδιες ιδεολογικές. Η ιδεολογία είναι μάλλον το πλαίσιο εντός του οποίου, από μια συγκεκριμένη πλευρά οπτικής, αξιοποιούνται οι πηγές, καθορίζονται οι ανισότητες και νομιμοποιείται η εξουσία. Οι ιδέες είναι οι πραγματικές πηγές που χρησιμοποιήθηκαν στην διαπραγμάτευση για την εξουσία και οι υλικές πηγές είναι τμήμα του ιδεολογικού μηχανισμού.

Επομένως, για να μελετηθεί σωστά η ιδεολογία πρέπει να ληφθούν υπόψη δύο

συστατικά. Πρώτον, οι ιδεολογίες πρέπει να μελετηθούν "από μέσα" προς τα έξω, δεδομένου ότι δεν μπορούν να μετρηθούν βάσει αντικειμενικών συνθηκών. Χρειάζονται μέθοδοι ώστε να μελετηθούν "από μέσα" οι νοηματικές αρχές μέσω των οποίων δημιουργήθηκαν οι κοινωνίες. Δεύτερον, η κριτική ανάλυση της μαρξιστικής αρχαιολογίας κατευθύνεται στη σπουδαιότητα του αυτοπαρακολουθούμενου ατόμου, το οποίο έχει περιθωριοποιηθεί από όλες τις αρχαιολογικές θεωρίες και προσεγγίσεις. Η έμφαση έχει μετατεθεί από τις λειτουργίες που ασκεί το κάθε άτομο και από τις χρήσεις των προϊόντων, όπου το ίδιο το άτομο φτιάχνει στη γένεση της συλλογικής δράσης. Το άτομο οδηγείται από τις υλικές συνθήκες ή τις δομικές ασυμφωνίες και εξαπατάται από τις κυρίαρχες ιδεολογίες.

Μεταδιαδικαστική Αρχαιολογία:

Η μεταδιαδικαστική αρχαιολογία έχει ως αντικείμενο τόσο την ανάλυση των ευρημάτων που ανέσκαπταν οι αρχαιολόγοι όσο και την ανάλυση της στάσης τους και των απόψεων τους. Η μεταδιαδικαστική Αρχαιολογία στοχεύει σε μία προωθημένη κατανόηση του πολιτισμού μέσω των συγκεκριμένων λειτουργιών και των πολυποίκιλων ιστορικών διαστάσεων, ενώ για την επίτευξη αυτού του στόχου παραμένει ανοιχτή για τη χρήση πολύπλευρων μεθοδολογικών προσεγγίσεων (Holscher 2005:42-43).

Στον τομέα της μεταδιαδικαστικής αρχαιολογίας υπάρχουν κανόνες και νόρμες. Για να ληφθεί υπόψη αλλαγή, καινοτομία και το ενεργό άτομο, πρέπει να εξεταστούν οι σχέσεις μεταξύ σε νόρμες, κανόνες και άτομα. Η πρώτη πρόοδος που βρίσκεται στη μεταδιαδικαστική φάση είναι ο συνυπολογισμός μια επαρκούς θεώρησης των τρόπων με τους οποίους τα άτομα δρουν μέσα στην κοινωνία. Για παράδειγμα, είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν προσεγγίσεις στην τυπολογία οι οποίες να ασχολούνται λιγότερο με τον προσδιορισμό «τύπων» και περισσότερο με την περιγραφή πολυδιάστατων επιφανειών διαφοροποίησης. Η ενασχόληση με την διαφοροποίηση είναι ιδιαίτερης σημασίας σε σχέση με την κοινωνική και πολιτισμική αλλαγή. Έτσι, η μεταδιαδικαστική αρχαιολογία επιζητεί να ανοίξει μια επαρκή συζήτηση περί της σχέσης μεταξύ του ατομικού και κοινωνικού κανόνα. Για πρώτη φορά εισάγει κάτι διαφορετικό από τη διαδικασία.

Κατά το παρελθόν οι αρχαιολόγοι έχουν μελετήσει δύο κύριους τύπους διαδικασίας, τις ιστορικές διαδικασίες¹ και τις διαδικασίες προσαρμογής². Στην ουσία αυτοί οι δύο τύποι είναι παρεμφερείς. Για παράδειγμα, αν ένας πολιτισμός αλλάζει, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αυτό οφείλεται στη διαδικασία της διάδοσης ή της πληθυσμιακής αύξησης.

Είναι δυνατόν να εντοπισθούν δεσμοί ανάμεσα του υλικού και του ιδεατού. Οι μεταδιαδικαστικοί αρχαιολόγοι έχουν προθυμία να ασχοληθούν με το ιδεατό υποσύστημα, τις νοητικές δομές και την ιδεολογία. Βέβαια, στους περισσότερους τομείς της αρχαιολογίας το ιδεατό ακόμα μελετάται, υπό την μορφή των λειτουργιών των συμβόλων και των τελετουργιών. Το ιστορικό πλαίσιο είναι, συνήθως, οι ειδικές συνθήκες στην φάση Α που επηρεάζουν τη φάση Β. Στην παραδοσιακή αρχαιολογία, το νοητικό πλαίσιο σπάνια εξετάζοταν, τα υλικά σύμβολα θεωρούνταν ως δείκτες επαφής, πολιτιστικών δεσμών και διάχυσης. Οι διαδιαδικαστικοί αρχαιολόγοι αναγνωρίζουν ότι όλοι οι αρχαιολόγοι επιβάλλουν νοητικό περιεχόμενο και ότι αυτά τα νοήματα σχηματίζουν τον πυρήνα των αρχαιολογικών αναλύσεων που πρέπει να γίνουν σαφείς.

Εν κατακλείδι, η μεταδιαδικαστική αρχαιολογία συνεπάγεται την κατάρρευση καθιερωμένων και δεδομένων διχοτομήσεων και ξεκινά να μελετά την σχέση μεταξύ κανόνων και ατόμων, διαδικασίας και δομής, καθώς επίσης και μεταξύ του υλικού και ιδεατού. Δεν υιοθετεί μια προσέγγιση και δεν υποστηρίζει ότι η αρχαιολογία θα πρέπει να αναπτύξει μια συμφωνημένη μεθοδολογία. Η μεταδιαδικαστική αρχαιολογία χαρακτηρίζεται από ανοιχτή συζήτηση και αβεβαιότητα που σχετίζονται με θεμελιώδη ζητήματα. Περισσότερο θέτει ερωτήσεις παρά παρέχει απαντήσεις.

Είναι ολοφάνερο ότι οι παραπάνω ερμηνευτικές προσεγγίσεις συνέβαλαν στον τρόπο διαμόρφωσης της επιστήμης της Αρχαιολογίας. Η συνεισφορά τους είναι απαραίτητη για την κατανόηση του γεωγραφικού, χρονικού, πολιτισμικού και κοινωνικού πλαισίου της Αρχαιολογίας.

¹ διάδοση, σύγκλιση, απόκλιση

² πληθυσμιακή αύξηση, κοινωνική πολυπλοκότητα

1.2 Σταδια αρχαιολογίας με βάση την αναδειξη και διαχείριση πολιτισμικής κληρονομιάς

Στην αρχαιότητα τα υλικά κατάλοιπα παλαιότερων εποχών έρχονταν στο φως τυχαία από τους ίδιους τους κατοίκους κάποιου αρχαίου χώρου. Δεν υπήρχε ακόμα κίνητρο για μια ανασκαφή. Ωστόσο, στα τέλη του 19ου αιώνα αρχίζει να συστηματοποιείται και να οργανώνεται η αρχαιολογική έρευνα με στόχο όχι πια την ανεύρεση πολύτιμων αντικειμένων του παρελθόντος, αλλά τη διακρίβωση της αλληλουχίας κάποιων αρχαιολογικών στρωμάτων. Στον 21ο αιώνα, με την τεχνολογία αρωγό της αρχαιολογίας να επινοεί όλο και πιο εξελιγμένους τρόπους ανίχνευσης αρχαίων, καθίσταται δυνατή η χρονολόγηση οποιουδήποτε ίχνους της αρχαιότητας.

Η ανασκαφική διαδικασία ακολουθεί συγκεκριμένα στάδια και διέπεται από βασικές αρχές δεοντολογίας και μεθοδολογίας. Η ανασκαφή είναι από τη φύση της μια καταστροφική διαδικασία, δεδομένου ότι η επέμβαση που προκαλεί είναι μη αναστρέψιμη. Γι' αυτό επιβάλλεται ορθή και λεπτομερής τεκμηρίωση σε όλα τα στάδια της έρευνας. Βασικά στάδια της αρχαιολογικής έρευνας είναι:

- I. Η αναζήτηση και ο εντοπισμός αρχαιολογικών θέσεων
- II. Η ανασκαφική έρευνα
- III. Η συντήρηση και η συστηματική καταγραφή των ευρημάτων
- IV. Η ερμηνεία των δεδομένων - Η δημοσίευση

I. Αναζήτηση και εντοπισμός αρχαιολογικών θέσεων

Η ανασκαφή αποτελεί βασική μορφή της αρχαιολογικής έρευνας. Με αυτήν δεν επιδιώκεται απλώς η αποκάλυψη μνημειακών καταλοίπων που επιχωματώθηκαν με τον χρόνο στο έδαφος, αλλά η μελέτη της χρονολογίας, της ιστορίας, της μορφής των συσχετισμών και του περιβάλλοντος των αποκαλυπτομένων μνημειακών καταλοίπων μετά από συστηματική αφαίρεση των διαφόρων στοιχείων της επίχωσης. Αρχικό στάδιο της έρευνας είναι η επιλογή της θέσης που θα ερευνηθεί. Για την επιλογή του χώρου οι αρχαιολόγοι μπορούν να βασιστούν στα ακόλουθα στοιχεία:

α) Σε γραπτές αρχαίες μαρτυρίες που αναφέρονται στη συγκεκριμένη θέση. Οι πληροφορίες αυτές είναι πολύτιμες. Άλλοτε οδηγούν τον αρχαιολόγο στην περιοχή που θέλει να ερευνήσει ή σε άλλες περιπτώσεις τον βοηθούν στην ταύτιση των μνημείων που αποκαλύπτει.

β) Σε νεότερες προφορικές μαρτυρίες για ορατά οικιστικά κατάλοιπα, από τους κατοίκους μιας περιοχής (π.χ. εύρεση αρχαίων νομισμάτων, αγγείων στα χωράφια) ή τοπωνύμια.

γ) Η έρευνα από τον αέρα και το διάστημα με λήψη αεροφωτογραφιών και τηλεπισκόπηση από εναέρια ραντάρ και δορυφόρους. Η αεροφωτογραφία συμβάλλει στο να αναγνωρίσουν οι αρχαιολόγοι την παρουσία μιας αρχαιολογικής θέσης με δύο κυρίως τρόπους, είτε με τη διαπίστωση των μεταβολών της βλάστησης, η οποία δεν μπορεί να είναι εξίσου πυκνή όπου υπάρχουν κτίσματα κάτω από το έδαφος, είτε με την ποικιλία των σκιάσεων μετά από φωτογράφιση τις πρώτες πρωινές ή τις απογευματινές ώρες. Επίσης, μας δίνει κάποιες προκαταρκτικές πληροφορίες αναφορικά με το μέγεθος, τη μορφή και τη λειτουργία των αρχαιολογικών θέσεων.

δ) Η έρευνα επιφάνειας (survey). Πρόκειται για μελέτη της γεωμορφολογίας της περιοχής που θα μελετηθεί όχι μόνο στον χάρτη αλλά και με αυτοψία του χώρου. Τα μέλη της ερευνητικής ομάδας σαρώνουν, περπατώντας, την προκαθορισμένη περιοχή επιφανειακής έρευνας και περισυλλέγουν επιφανειακά χαρακτηριστικά ευρήματα (θραύσματα κεραμικής, κατεργασμένους λίθους κ.α.). Στην συνέχεια, καταμετρούν και αποτυπώνουν την πυκνότητα των ευρημάτων και καταγράφουν ορατές επιφανειακές ενδείξεις αρχαιοτήτων.

ε) Η έρευνα του υπεδάφους με διάφορες σύγχρονες μεθόδους, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν σε ασφαλή συμπεράσματα για την ύπαρξη αρχαιολογικών καταλοίπων κάτω από την επιφάνεια του εδάφους. Πολλές φορές, αποτελούν το προκαταρκτικό στάδιο για την επιλογή αρχαιολογικών θέσεων και την συστηματική ανασκαφική έρευνα.

II. Η ανασκαφική έρευνα

Κύριο μέλημα του ανασκαφέα είναι το προσωπικό της ανασκαφής. Επιτυχής είναι η ανασκαφή στην οποία ο καθένας από την ομάδα λειτουργεί καίρια σε σχέση με κάποιον άλλο. Επίσης, μεγάλης σημασίας, είναι η ασφάλεια των αρχαίων από τη στιγμή που έρθουν στο φως αλλά και η λεπτομερής αποτύπωση των συνθηκών στις οποίες βρίσκονται. Για την επιτέλεση αυτού του στόχου οι αρχαιολόγοι σημειώνουν και την παραμικρή λεπτομέρεια στο ημερολόγιο. Σε αυτό βοηθούν και τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, όπως ο αρχιτέκτονας και ο σχεδιαστής. Αυτοί παρακολουθούν την ανασκαφή μετρώντας και σχεδιάζοντας τα πάντα.

Τα εργαλεία ανασκαφής που χρησιμοποιούνται δεν είναι μόνο σκαπτικά, αλλά και καθαριστικά. Η ανασκαφή του επιφανειακού στρώματος, επειδή, συνήθως, δεν περιέχει αρχαιολογικά ευρήματα, γίνεται πιο εντατικά με σκαπάνη, τσάπα και φτυάρι για την απομάκρυνση των χωμάτων. Ωστόσο, τα σκαπτικά μηχανήματα είναι απαγορευτικά, αφού ο χειριστής τους έχει ελάχιστη επαφή με το χώμα και με οτιδήποτε κρύβεται σε αυτό. Ο ανασκαφέας σκάβει και παράλληλα καθαρίζει. Για την απομάκρυνση των χωμάτων χρησιμοποιούνται καροτσάκια. Γενικά, μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιείται στην ανασκαφή οποιοδήποτε εργαλείο κριθεί απαραίτητο για τη διευκόλυνση της εργασίας.

Ποικίλα είναι και τα υλικά άμεσης συντήρησης και συσκευασίας, τα οποία είναι απαραίτητα για την ασφάλεια των αρχαίων αντικειμένων από τη στιγμή που θα δουν το φως μέχρι να προφυλαχθούν σε ένα μουσείο. Όσον αφορά τη συντήρηση των αρχαιολογικών ευρημάτων, χρησιμοποιούνται: γύψος για την επικάλυψη μεγάλων σπασμένων επιφανειών, το κερί και η παραφίνη, γάζες και κόλλα για την απόσπαση από το χώμα ευπαθών αντικειμένων. Για τη συσκευασία χρειάζονται μαλακά υλικά, όπως ο χαρτοβάμβακας και κουτιά για την τοποθέτησή τους. Μερικά αντικείμενα τοποθετούνται σε νάilon σακούλες, στις οποίες ανοίγονται τρύπες για την κυκλοφορία του αέρα. Σε κάθε περίπτωση, όλα τα αρχαιολογικά ευρήματα πρέπει να συνοδεύονται με τα στοιχεία ταυτότητά τους, γραμμένα σε αδιάβροχες πινακίδες (θέση, ημερομηνία, τετράγωνο, στρώμα, πάσα, συντεταγμένες, βάθος εύρεσης, αριθμός ευρήματος, σύντομη περιγραφή).

Κατά τη διαδικασία της ανασκαφής, αφαιρούνται σταδιακά τα επάλληλα οριζόντια στρώματα μιας αρχαιολογικής θέσης. Τα στρώματα αυτά καταγράφονται, για να προσδιοριστεί η στρωματογραφία της θέσης. Ταυτόχρονα καταγράφονται και όλα τα ευρήματα που ανακαλύπτονται σε κάθε στρώμα, καθώς και τα αρχαιολογικά πλαίσια των ευρημάτων. σημαντικά στοιχεία για την πρόοδο της ανασκαφής. Στη συνέχεια, ο τοπογράφος διαιρεί τον χώρο που θα γίνει η ανασκαφή σε ανασκαφικά τετράγωνα ή σκάμματα (συνήθως 5x5 μέτρων, αλλά όπου επιβάλλεται λεπτομερέστερος έλεγχος μέχρι και 1x1 μέτρου). Για να οριοθετηθούν καλύτερα τα σκάμματα, τοποθετούνται στις κορυφές τους μικροί πάσσαλοι και δένεται περιμετρικά σπάγκος. Έτσι, δημιουργείται κάνναβος, που μοιάζει με τεντωμένο δίχτυ πάνω από το σκάμμα. Ο προσανατολισμός του καννάβου ακολουθεί τα σημεία του ορίζοντα. Κάθε τετράγωνο του καννάβου είναι μια αυτόνομη μονάδα που ανασκάπτεται, αποτυπώνεται, φωτογραφίζεται

αυτοτελώς. Ταυτίζεται με ένα γράμμα και έναν αριθμό για τη διευκόλυνση των περιγραφών της θέσης των ευρημάτων. Το κάθε τετράγωνο ανασκάπτεται μέχρι μισό μέτρο από την κάθε πλευρά του καννάβου. Με τον τρόπο αυτό παραμένουν, κατά μήκος των πλευρών του καννάβου, λωρίδες εδάφους πλάτους ενός μέτρου. Οι διάδρομοι αυτοί χρησιμεύουν για την κυκλοφορία στον χώρο της ανασκαφής, για τη μεταφορά των μπαζών εκτός ανασκαφής αλλά και ως μάρτυρες για τη στρωματογραφία.

Σε μια ανασκαφή είναι εξίσου σημαντική η παρατήρηση και η μελέτη του χώματος που εμπεριέχει τα ευρήματα. Οι αρχαιολόγοι οι ειδικευμένοι εργάτες διακρίνουν τη στρωματογραφία, δηλαδή τα επάλληλα στρώματα υλικών που μαρτυρούν την παρουσία και δράση ανθρώπων. Τα κατώτερα στρώματα είναι τα παλαιότερα, ενώ τα υπερκείμενά τους είναι μεταγενέστερα («σχετική χρονολόγηση»). Το κάθε στρώμα αντιστοιχεί σε μια χρονική φάση ή περίοδο της παρουσίας του ανθρώπου στον συγκεκριμένο χώρο. Η καταγραφή της στρωματογραφίας είναι πολύ σημαντική για την αρχαιολογική έρευνα και οι μάρτυρες έχουν ως σκοπό να επιτρέπουν την επανεξέταση των δεδομένων από τους υπεύθυνους της ανασκαφής καθώς και να πιστοποιούν σε τρίτους την ακρίβεια των διαπιστώσεών τους.

Τα διάφορα στρώματα δεν εξελίσσονται ομαλώς ούτε έχουν το ίδιο πάχος σε όλη τους την έκταση. Για την τεκμηρίωση της στρωματογραφίας οι αρχαιολόγοι χρησιμοποιούν φωτογραφίες και σκαριφήματα. Η αναλυτική αποτύπωση της στρωματογραφίας περιλαμβάνει τα στρώματα και τα όρια τους, αλλά και όλα τα ευρήματα ή τις ενδείξεις, που έχουν αφεθεί *in situ*. Η μελέτη ενός αρχαιολογικού στρώματος γίνεται είτε με οπτική παρατήρηση (χρώμα εδάφους, π.χ. καστανό, κοκκινωπό κτλ), είτε με τη βοήθεια της αφής (σύνθεση εδάφους, π.χ. πέτρα, άργιλος/βαθμός σκληρότητας). Σημαντικό είναι να γίνεται διάκριση μεταξύ γεωλογικών και αρχαιολογικών στρωμάτων. Τα γεωλογικά στρώματα είναι αποτέλεσμα φυσικών φαινομένων (αποθέσεις από πλημμύρες, κατολισθήσεις κ.ά), ενώ τα αρχαιολογικά συνδέονται με την ανθρώπινη κατοίκηση και δραστηριότητα στον συγκεκριμένο χώρο (κατεδαφίσεις, επιχώσεις κ.ά.).

Η αφαίρεση του χώματος στα αρχαιολογικά τετράγωνα γίνεται σταδιακά σε οριζόντιες στρώσεις. Κάθε στρώση μπορεί να ταυτίζεται είτε με ένα στρώμα³ είτε να αποτελεί ένα πάσσο⁴. Κάθε φορά που ανασκάπτεται καινούργιο στρώμα ή πάσσο, γίνεται λεπτομερής περιγραφή του στο ημερολόγιο. Έτσι, η μελέτη τους επιτρέπει στον αρχαιολόγο να ανασυνθέσει τη χρήση της αρχαιολογικής θέσης στο παρελθόν.

Ωστόσο, κάθε επέμβαση στη στρωματογραφία είναι μια μη αναστρέψιμη ενέργεια, καθώς δεν υπάρχει η δυνατότητα να επανατοποθετηθούν τα διάφορα στρώματα με το περιεχόμενό τους στην αρχική τους κατάσταση. Γι' αυτό πρέπει ο αρχαιολόγος στη διάρκεια της ανασκαφής να καταγράφει όσο μπορεί περισσότερες πληροφορίες για αυτά που παρατηρεί. Παράλληλα, πρέπει να αποφεύγονται ενέργειες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν δυσμενώς τις δυνατότητες προστασίας των αποκαλυπτόμενων αρχαιολογικών ευρημάτων.

Το ημερολόγιο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ανασκαφή και αποτελεί το μοναδικό γραπτό τεκμήριο της ανασκαφικής πορείας. Γι' αυτό, πρέπει να είναι με τέτοιο τρόπο συντεταγμένο, ώστε να μπορεί ο οποιοσδήποτε ειδικευμένος αναγνώστης ενός ημερολογίου να παρακολουθήσει βήμα προς βήμα την ανασκαφή. Ο υπεύθυνος αρχαιολόγος καταγράφει καθημερινά την πορεία της ανασκαφής, αναφέρει εν συντομία τις εργασίες της ημέρας, περιγράφει λεπτομερώς την αλλαγή στρωμάτων και τη σύσταση του χώματος, περιγράφει επίσης τα ακίνητα ευρήματα, καταγράφει με αύξοντα αριθμό τα κινητά ευρήματα και τις συντεταγμένες τους και τέλος διατυπώνει τις πρώτες παρατηρήσεις και συμπεράσματα σχετικά με τα ευρήματα.

Εκτός από τη σχεδιαστική τεκμηρίωση, απαραίτητη κρίνεται και η φωτογράφιση του χώρου που ανασκάπτεται, σε κάθε φάση αλλαγής δεδομένων, ώστε να αποτυπώνονται τα ευρήματα στην ακριβή τους θέση. Σε κάθε λήψη, δίπλα στο θέμα φωτογράφισης, τοποθετούνται φωτογραφική κλίμακα, για τον προσδιορισμό του μεγέθους των αντικειμένων, βέλος που δηλώνει την κατεύθυνση του βορρά, για τον σωστό προσανατολισμό, και μικρός πίνακας, με τις απαραίτητες ενδείξεις, για να διευκολύνει την

³ Είναι μια στρώση που σχηματίστηκε από την ανθρώπινη δραστηριότητα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και από τη συσσώρευση υλικού που κάλυψε τα λείψανά της· μια ενότητα, επομένως, χώματος που διαφοροποιείται από την υπερκείμενη και την επόμενη.

⁴ Είναι ένα βήμα οριζόντιας αφαίρεσης πέντε έως δέκα εκατοστών πάχους χώματος, που εφαρμόζεται πειραματικά στην αρχή της ανασκαφής, και που επαναλαμβάνεται μέχρις ότου φανούν στους μάρτυρες ή και σε άλλα σημεία τα πραγματικά στρώματα.

ταύτιση των φωτογραφιών. Οι φωτογραφίες καταγράφονται στο ημερολόγιο της ανασκαφής, ενώ πολλές φορές επισυνάπτονται σε αυτό αντιπροσωπευτικές φωτογραφίες που βοηθούν στην περιγραφή της ανασκαφής.

III. Η συντήρηση και η συστηματική καταγραφή των ευρημάτων

Όταν έρχονται στο φως τα αρχαία ευρήματα, τις περισσότερες φορές είναι σπασμένα και γεμάτα χώμα. Αρμόδιοι για την συντήρησή τους είναι οι συντηρητές. Η συντήρηση πρέπει να είναι άμεση, προκειμένου να περιοριστεί η φθορά τους και να διατηρηθούν σε καλή κατάσταση για μεγάλο χρονικό διάστημα. Τα διάφορα ευρήματα κατά τη συντήρησή τους καθαρίζονται, στερεώνονται, συναρμολογούνται, συγκολλούνται ή συμπληρώνονται, ανάλογα με τις ανάγκες που προκύπτουν. Ο καθαρισμός επιτυγχάνεται είτε με νυστέρια, πινέλα, μικροτροχούς είτε με χημικές μεθόδους.

Μετά τη συντήρηση ακολουθεί η καταγραφή των αντικειμένων από τους αρχαιολόγους. Τα αρχαία ευρήματα μελετώνται ξανά, προκειμένου να προετοιμαστεί η τελική δημοσίευση, η ολοκλήρωση της ανασκαφής. Σε ειδικούς καταλόγους τηρείται αρχείο των ευρημάτων όπου αναφέρεται το είδος, το υλικό, οι διαστάσεις, το χρώμα, η πιθανή χρήση ή χρονολόγηση και αναλυτική περιγραφή κάθε αντικειμένου. Στη συνέχεια, με απλωμένα σε ένα γραφείο τα ημερολόγια, την ανασκαφική έκθεση, τις φωτογραφίες, τα σχέδια και τα διάφορα δελτία, προχωρεί ο ερευνητής στην τελική σύνθεση, η οποία θα οδηγήσει στην προσέγγιση και ερμηνεία του παρελθόντος. Η βιβλιογραφία που πρέπει να καλυφθεί για κάθε τι σχετικό με τα ευρήματα της ανασκαφής απαιτεί τεράστιο μόχθο, καθώς κάθε νέο εύρημα πρέπει να ενταχθεί στα μέχρι τότε δεδομένα.

IV. Η ερμηνεία των δεδομένων - Η δημοσίευση

Η ερευνητική ομάδα έχει υποχρέωση να προβαίνει σε προκαταρκτικές εκθέσεις και οριστική δημοσίευση της ανασκαφικής ή επιφανειακής έρευνας εντός ορισμένου χρόνου (ετήσιες εκθέσεις, ενδιάμεση αναλυτικότερη μετά τα δύο πρώτα χρόνια, τελική με προθεσμία πέντε έτη μετά την περίοδο έρευνας πεδίου των πέντε ετών, ελαφρά αυξημένες προθεσμίες για τις «σωστικές» ανασκαφές). Όργανα στα οποία δημοσιεύονται ετήσιες εκθέσεις είναι τα Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ Αθηνών, το Αρχαιολογικό Δελτίο. Σκόπιμο είναι στις προκαταρκτικές εκθέσεις να επιχειρείται ήδη μια πρώτη σύνθεση των δεδομένων που παρουσιάζονται σ' αυτές.

Η οριστική δημοσίευση περιέχει αφενός το αναλυτικό μέρος της μελέτης των αποτελεσμάτων της ανασκαφής (περιγραφή και γραφική αποκατάσταση ακινήτων, κατάλογοι ευρημάτων, τυπολογία, συγκριτικά στοιχεία, χρονολογία κλπ.), αφετέρου το συνθετικό μέρος (ερμηνεία, ένταξη των ευρημάτων και των συμπερασμάτων στη συστηματική γνώση της τέχνης, της κοινωνίας και γενικά των ιστορικών συνθηκών της εποχής και της περιοχής στην οποία ανήκουν τα ευρήματα).

Καταλήγοντας, ο βασικός στόχος της αρχαιολογικής έρευνας είναι η κατανόηση και η ερμηνεία των πολιτισμών του παρελθόντος μέσω των υλικών καταλοίπων τους. Η διαδικασία της πορείας του ευρήματος από το φυσικό περιβάλλον στον χώρο του Μουσείου είναι ιδιαίτερα χρονοβόρα και απαιτητική. Όλα τα μέλη, τα οποία συμμετέχουν σε αυτή, πρέπει να είναι πολύ προσεκτικά διότι είναι αρκετά τα στάδια που πρέπει να γίνουν ώστε να καταστεί το εύρημα «κατάλληλο» για να εισαχθεί και να γίνει μέρος του Μουσείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΝΕΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑ

Τα μουσεία έχουν διανύσει μεγάλη απόσταση από τότε που δημιουργήθηκαν μέχρι σήμερα και έχουν δημιουργήσει μια αξιόλογη και αξιοζήλευτη πορεία ως διαχειριστές των πολιτιστικών αποθεμάτων. Στην σημερινή εποχή, αφενός το πέρασμα του χρόνου και αφετέρου την δημιουργία μιας πιο σύγχρονης κοινωνίας, τα μουσεία καλούνται να συνυπάρχουν με τα νέα συνυφασμένα δεδομένα της εποχής. Τα μουσεία αλλάζουν προς το καλύτερο, γίνονται περισσότερο προσιτά από όλες τις κοινωνικές ομάδες ανθρώπων. Υπάρχουν πολλές νέες τάσεις που υιοθετούν και εφαρμόζουν τα μουσεία στις μέρες μας, οι οποίες έχουν μεγάλη απήχηση στον κόσμο.

2.1 Επαναπροσδιορισμός παραδοσιακών ρόλων των Μουσείων

Στο πέρασμα του χρόνου και σε μια συνεχώς εξελισσόμενη κοινωνία, τα μουσεία οφείλουν να επαναπροσδιορίσουν τους παραδοσιακούς τους ρόλους ώστε να "ταιριάζουν" με τα δεδομένα της εποχής. Ένα από τα πιο καίρια ζητήματα είναι η διάχυση⁵ των μουσείων με απώτερο στόχο την διερεύνηση των κατευθύνσεων και την εύρεση

⁵ Εννοιολογικά ο όρος διάχυση σημαίνει διασκορπισμός, διασπορά, διείσδυση προς όλες τις κατευθύνσεις (Μπαμπινιώτης 2002:500)

λύσεων για τη βιωσιμότητα τους. Έτσι λοιπόν, η διάχυση είναι συνυφασμένη με την δράση, την κινητικότητα, το άνοιγμα και την εξωστρέφεια. Στον χώρο των μουσείων, η διάχυση περιλαμβάνει το σύνολο των πράξεων που πρέπει να γίνουν ώστε να προβάλουν τον χώρο του μουσείου και να συγκεντρώσουν οτιδήποτε χρήσιμο και απαραίτητο (εργαλεία και μέσα) για να αναγνωριστεί η πλήρης αξία του από όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους.

Στα πλαίσια επαναπροσδιορισμού του κοινωνικού τους ρόλου, τα μουσεία ως κοινωνικοί οργανισμοί, δεν νοείται να απέχουν από τα κοινωνικο-περιβαλλοντικά προβλήματα που απασχολούν τους ανθρώπους και πρέπει να τα αντιμετωπίσουν, δεδομένου ότι τα προβλήματα είναι στενά συνδεδεμένα με τον ρόλο, τον σκοπό, την αποστολή και τις ικανότητες των μουσείων. Μέσα στον ορισμό του μουσείου αναφέρεται η φράση «ανοιχτός στο κοινό...» (ICOM, 2007), για αυτό τα μουσεία δεν πρέπει να μένουν σε απόσταση από τα προβλήματα που υπάρχουν καθώς φέρουν κοινωνική ευθύνη⁶ να τα διαχειριστούν με αποτελεσματικότητα. Είναι πλέον καιρός, τα μουσεία να δημιουργήσουν δεσμούς με την κοινωνία. Έτσι, τα μουσεία καλούνται να αναρωτηθούν και να εξετάσουν αν και σε ποιο βαθμό είναι ανοιχτά στο κοινωνία και προωθούν την κοινωνική ένταξη και κοινωνική αποδοχή⁷. Κατα συνέπεια, θα πρέπει να αναζητήσουν τρόπους ώστε να υπερπηδήσουν τα εμπόδια που δυσχεραίνουν την πρόσβαση σε αυτά και να γέφυρες με διαφορετικές κατηγορίες ανθρώπων και να διαπιστώσουν αν ικανοποιούνται οι ανάγκες τους (Dodd & Sandell 1999:6).

Ως απόρροια των παραπάνω, προκύπτει ότι η στάση των μουσείων είναι μάλλον συντηρητική και διστακτική ως προς το άνοιγμα στην κοινωνία και την αποδοχή περισσότερων κατηγοριών ανθρώπων. Παρόλο που έχουν γίνει πολλές προσπάθειες, το σχέδιο εκδημοκρατισμού των μουσείων δεν έχει λειτουργήσει αποτελεσματικά, διότι οι επισκέπτες αντιμετωπίζονται ακόμα ως παθητικοί δέκτες ιδεών και μηνυμάτων χωρίς να συνεισφέρουν οι ίδιοι στην δημιουργία εννοιών και νοημάτων (Hooper-Grenhill 1994:16).

Συμπερασματικά, τα μουσεία οφείλουν να αλλάξουν τα μέχρι τώρα δεδομένα. Πρέπει να προωθήσουν την πολιτιστική αλλαγή και την αλλαγή νοοτροπίας τόσο στο

⁶ Η έννοια της κοινωνικής ευθύνης αναφέρεται στο πως μπορούν να προωθούν την κοινωνική ένταξη, να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και να συμμετέχουν σε δράσεις που απευθύνονται σε μεγάλο αριθμό κοινωνικών ομάδων

⁷ Σχετίζεται άμεσα με την έννοια της αλλαγής, στοχεύει στην προώθηση της διαδικασίας κοινωνικής αλλαγής και αναγέννησης (Fleming 2002:224)

εσωτερικό τους όσο και έξω από αυτό, να έρθουν σε επαφή με τον κόσμο και να αντιληφθούν τις ανάγκες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν καθημερινά. Επιβάλλεται να τοποθετήσουν στο επίκεντρο του ενδιαφερόντός τους τον άνθρωπο και να του ενισχύσουν την θέληση για να συμμετάσχει στην πολιτισμική διαδικασία.

2.2 Επικοινωνιακή πολιτική των Μουσείων

Η επικοινωνία είναι αναπόσπαστο κομμάτι της σύνδεσης του μουσείου με την κοινωνία. Η επικοινωνιακή πολιτική περιλαμβάνει τον τρόπο με τον οποίο τα μουσεία έρχονται σε επαφή και συνδιαλέγονται με την κοινωνία. Τα μουσεία θα πρέπει να αντιλαμβάνονται την επικοινωνία ως αμφίδρομη σχέση και όχι σαν μονόδρομο στον οποίο τα μουσεία στέλνουν μηνύματα και η κοινωνία τα δέχεται. Αντιθέτως, θα πρέπει να “διαβάσουν” τα μηνύματα που στέλνει η κοινωνία καθώς κι αυτή μπορεί και επιτρέπεται να συμμετάσχει στη μουσειακή διαδικασία.

Εκ μέρος των μουσείων, θα πρέπει να υπάρχει αποδοχή των διαφορετικών απόψεων και αντιλήψεων και να υποστηρίζουν αυτές τις ποικίλες διάφορες απόψεις των επισκεπτών. Όσον αφορά την αναγκαιότητα ανάπτυξης επικοινωνίας με την κοινωνία, εκτός από απλή δημόσια συζήτηση, θα μπορούσαν να κάνουν διάλογο με τις κοινωνότητες, να ανταλλάξουν απόψεις και ιδέες ώστε να χτιστεί μια υγιής σχέση επικοινωνίας μεταξύ τους. Εξάλλου, τα μουσεία δεν είναι μόνο χώροι φύλαξης μουσειακών αντικειμένων, επίσης, μπορούν να δώσουν κατάλληλα ερεθίσματα για την ανταλλαγή απόψεων με την κοινωνία, όχι μέσα από την επιβολή καθορισμένων οδηγιών, αλλά με την προώθηση διαδραστικών επιλογών.

2.3 Το διαδίκτυο ως πύλη επικοινωνίας

Το διαδίκτυο, και δικαίως, είναι ένα από τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για να επικοινωνούν τα μουσεία με το κοινό. Η σχέση νέων τεχνολογιών και μουσείων ξεκίνησε με στόχο τη διαχείριση των συλλογών και την καταγραφή των αντικειμένων. Η εν λόγω σχέση, όμως, εξελίχθηκε και η χρήση τους επεκτάθηκε στους σταθμούς πολυμέσων και τις εφαρμογές για την παρουσίαση και ερμηνεία σε εκθέσεις ενώ η εμφάνιση του Διαδικτύου επέτρεψε την κατασκευή ιστοχώρων και διαφόρων εφαρμογών (Οικονόμου, 2003, 121).

Τα οφέλη ενός ιστοχώρου είναι πολλά και διάφορα. Σύμφωνα με έρευνα του Schweibenz που δημοσιεύτηκε σε άρθρο με τίτλο, «The "Virtual Museum": New Perspectives For Museums to Present Objects and Information Using the Internet as a Knowledge Base and Communication System», τα οφέλη της χρήσης του Διαδικτύου είναι:

- α) δυνατότητα παγκόσμιας δημοσιότητας,
- β) επικοινωνία του μουσείου με το κοινό και τους συνεργάτες του,
- γ) εικονικές εκθέσεις,
- δ) πρόσβαση στις συλλογές του φορέα,
- ε) δυνατότητα εξ αποστάσεως πρόσβασης των ερευνητών σε online βάσεις δεδομένων.

Είναι απαραίτητη η ύπαρξη ενός ιστοχώρου για κάθε μουσείο. Σε έναν κόσμο που η τεχνολογία ακμάζει με ραγδαίους ρυθμούς και γίνεται σχεδόν απαραίτητη στον άνθρωπο για την καθημερινότητά του, δεν γίνεται να μην υπάρχει πρόσβαση σε ένα μουσείο μέσω του Διαδικτύου. Παρόλο που πολλά ελληνικά μουσεία δεν έχουν εκμεταλλευτεί τις δυνατότητες που τους παρέχει το διαδίκτυο. Η αξιοποίηση του διαδικτύου από τα μουσεία θα πρέπει να γίνεται βάσει μελετημένου στρατηγικού σχεδίου, στον οποίο οι διαχειριστές πρέπει να γνωρίζουν τον σκοπό χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και να στοχεύουν στην προσέλκυση συγκεκριμένων ομάδων χρηστών. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα να εξυπηρετούνται συγκεκριμένοι στόχοι, για παράδειγμα, η ανταλλαγή απόψεων, η αύξηση προσέλευσης επισκεπτών, η ενίσχυση της διάδρασης.

Facebook

Σημαντικό ρόλο για την ενίσχυση του ανθρωποκεντρικού χαρακτήρα του μουσείου και την επίτευξη της αμεσότερης επικοινωνίας με το κοινό, πολλά μουσεία δημιουργούν την δική τους σελίδα στο Facebook. Η συγκεκριμένη εφαρμογή έχει μεγάλη απήχηση στον κόσμο και σχεδόν όλοι οι Έλληνες έχουν λογαριασμό στο Facebook. Αυτή η σελίδα είναι επίσης αποτελεσματική για να παρέχει πληροφορίες στο κοινό σχετικά με θέματα του μουσείου, εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται (περιοδικές εκθέσεις, συναυλίες, ομιλίες). Πρόκειται για ένα ακόμα εργαλείο στην υπηρεσία του μάρκετινγκ του μουσείου.

Εν κατακλείδι, το διαδίκτυο και ειδικότερα το Facebook, προσφέρουν πολλά οφέλη στο μουσείο. Η συνεχής ενημέρωση για το γίνεσθαι του μουσείου του προσφέρει έναν φιλικότερο και αμεσότερο χαρακτήρα με αποτέλεσμα να υπάρχει εισροή επισκεπτών. Μέσω αυτών, παρέχεται η πρόσβαση σε ψηφιακό περιεχόμενο, η γνώση και η ανταλλαγή πληροφοριών και το μουσείο γνωρίζει άμεσα τι προσελκύει το κοινό και έτσι πράττει αναλόγως για να παραμείνει στην προτίμηση του κόσμου.

2. 4 Πολυμεσική ξενάγηση

Η εφαρμογή των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας (ΤΠΕ) στο πεδίο του πολιτισμού και της πολιτισμικής κληρονομιάς επεκτείνεται από την παραγωγή και προβολή της σύγχρονης δημιουργίας στην παραγωγή και διαδικτυακή διάθεση πολιτιστικών προϊόντων και περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένου του ψηφιοποιημένου πολιτιστικού αποθέματος. Στην εποχή του διαδικτύου, οι δράσεις ψηφιακού πολιτισμού ανήκουν στη κατηγορία των βασικών δημόσιων υποδομών. Τα τελευταία χρόνια, ο ψηφιακός πολιτισμός βρέθηκε στο επίκεντρο του σχεδιασμού δράσεων για την ανάδειξη και προβολή της πολιτισμικής κληρονομιάς.

Ο σχεδιασμός του συστήματος πολυμεσικής ξενάγησης θέτει στο επίκεντρο τον επισκέπτη και εμπλουτίζει την επαφή του με τα μουσειακά αντικείμενα. Επιπλέον, αποσκοπεί στην λειτουργική αναβάθμιση των υφιστάμενων υποδομών του κάθε μουσείου και ειδικότερα:

- στην ενίσχυση των δεσμών του μουσείου με τους επισκέπτες
- στον εμπλουτισμό της πληροφορίας που αναφέρεται στο κάθε μουσειακό έκθεμα
- στην αύξηση του χρόνου επίσκεψης στις μόνιμες εκθέσεις
- στην ικανοποίηση των αναγκών και των προσδοκιών του νεανικού κοινού
- στην διάδοση της αρχαιολογικής γνώσης
- στην διευκόλυνση της πρόσβασης των ατόμων με προβλήματα όρασης και ακοής
- στην κατάρριψη της στερεοτυπικής άποψης ότι τα μουσεία είναι μονότονα και βαρετά

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία στροφή από τους απλούς ακουστικούς οδηγούς σε πολυσύνθετα πολυμεσικά συστήματα ξενάγησης. Πολλά μουσεία επιλέγουν να μετατρέψουν τα ήδη υπάρχοντα τους συστήματα ακουστικής ξενάγησης σε πολυμεσικά, αναγνωρίζοντας ότι η πολυμεσικότητα εφοδιάζει τη μουσειακή εργαλειοθήκη

με μια μεγάλη ποικιλία δυνατοτήτων και προοπτικών (Μπούνια 2004: 2), κυρίως με τη διαδραστική προσέγγιση της εικόνας, του ήχου και των κειμένων.

Οι συσκευές χειρός είναι χρήσιμο αλλά ταυτόχρονα και απαραίτητο εργαλείο για την επίτευξη της πολυμεσικής ξενάγησης. Οι λόγοι που οδήγησαν στην επιλογή των συσκευών χειρός είναι τόσο η παρουσίαση πολλαπλών ερμηνευτικών προσεγγίσεων, η διαδραστικότητα, η προοπτική προσέλευσης μεγαλύτερου αριθμού επισκεπτών, όσο η δυνατότητα διάδοσης του πολυμεσικού περιεχομένου. Οι συσκευές χειρός έχουν πολλές δυνατότητες, αφού στην ουσία βασίζονται στην παραγωγή, ψηφιοποίηση και διάδοση πολιτιστικού περιεχομένου. Για την σύνδεση των συσκευών χειρός με το φυσικό χώρο χρησιμοποιούνται ετικέτες NFC⁸. Οι ετικέτες τοποθετούνται στις προθήκες της έκθεσης σε κατάλληλο ύψος ώστε να διευκολύνουν όλες τις κοινωνικές ομάδες ανθρώπων. Κάθε ετικέτα αντιστοιχεί σε ένα έκθεμα και, αν ο χρήστης πλησιάζει τη συσκευή πολυμεσικής ξενάγησης σε απόσταση περίπου 4-5 εκατοστά, εμφανίζονται στην οθόνη της συσκευής οι πληροφορίες που σχετίζονται με το συγκεκριμένο έκθεμα.

Με την χρήση των ετικετών αποφεύγεται η επιβολή ενός και μοναδικού ρυθμού περιήγησης στην έκθεση. Ο κάθε επισκέπτης, μέσω της συγκεκριμένης εφαρμογής έχει αρκετές δυνατότητες, μπορεί να επιλέξει όποια διαδρομή του προκαλεί περισσότερο ενδιαφέρον, να αρχίσει και να διακόψει την ηχητική αφήγηση καθώς και να εμβαθύνει περισσότερο σε εκθέματα που ταιριάζουν με τις προτιμήσεις του.

Καταλήγοντας, η πολυμεσική ξενάγηση αποτελεί ένα εργαλείο που πρέπει όλα τα μουσεία να υιοθετήσουν και να ενσωματώσουν στις εκθέσεις τους για την καλύτερη παροχή πληροφοριών του κάθε μουσειακού εκθέματος καθώς και για την ψυχαγωγία των επισκεπτών. Είναι ολοφάνερο ότι αυτή η εφαρμογή επιτρέπει μακροπρόθεσμα μια σειρά από ψηφιακές δράσεις, όπως είναι η λειτουργία διαδικτυακών ψηφιακών ξεναγήσεων, την ενίσχυση και οργάνωση της προσβασιμότητας ευρύτερου κοινού στο πολιτιστικό απόθεμα.

2.5 Η σύγχρονη τέχνη σε παραδοσιακά μουσεία

Η διαλεκτική σχέση ανάμεσα τεκμηρίων της αρχαιότητας και της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας αναπτύσσεται τον 20 αιώνα, από την εποχή του μοντερνισμού.

⁸ Near Field Communication

Στις μέρες μας, έχει πλέον αναπτυχθεί η διαμόρφωση περιοδικών εκθέσεων σύγχρονης τέχνης σε μουσεία «παραδοσιακά» ως προς το περιεχόμενο και την εξειδίκευση τους (αρχαιολογικά, ιστορικά, κ.α).

Ορισμένες αιτίες που έχουν συμβάλλει στην φιλοξενία εκθέσεων σύγχρονης τέχνης σε «παραδοσιακά» μουσεία, με στόχο την παρουσίαση της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας και της σύνδεσης της με τον χώρο του μουσείου, είναι ο μικρός αριθμός μουσείων σύγχρονης τέχνης στη χώρα και ο περιορισμένο δίκτυο ιδιωτικών γκαλερί στην περιφέρεια. Επίσης, λόγω των κενών που υπάρχουν στη χάραξη της πολιτιστικής πολιτικής για τη σύγχρονη τέχνη, ο μικρός αριθμός σταθερών θεσμών για την ανάδειξη της σύγχρονης καλλιτεχνικής παραγωγής από πλευράς κρατικών φορέων και οι ελλείψεις προσπάθειες τεκμηρίωσης και ανάδειξης της σύγχρονης εικαστικής δημιουργίας.

Από την άλλη, τα παραδοσιακά μουσεία αποκομούν πολλά οφέλη από την συγκεκριμένη πρακτική διάδρασης. Πρώτον, η σύνδεση με τη σύγχρονη αντίληψη για τη διεύρυνση του μουσειακού χώρου και αποθέματος καθώς και για τον μετασχηματισμό των μουσείων σε ανοιχτούς χώρους που έχουν ως στόχο την άμεση επικοινωνία με την κοινωνία (Νάκου 2001: 153). Δεύτερον, δημιουργείται μια νέα οπτική στις μόνιμες συλλογές, με τη σύμπραξη σύγχρονων έργων, όταν αυτά συνδιαλέγονται με άμεσο τρόπο με το παλαιό. Ο σύγχρονος καλλιτέχνης εμπνέεται από τον χώρο του παραδοσιακού μουσείου και προσπαθεί να συνδέσει το σύγχρονο με το παλαιό. Κατά αυτόν τον τρόπο, ο καλλιτέχνης γίνεται εν μέρει εκφραστής της συλλογικής αντίληψης που έχει η κοινωνία για το παρελθόν σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, εκ νέου αναγνώστης σημαντικών πολιτισμικών τεκμηρίων και φορέας της εν δυνάμει σχέσης του παρελθόντος με την σύγχρονη πραγματικότητα. Τρίτο και τελευταίο όφελος, που εισπράττουν τα μουσεία από την συγκεκριμένη πρακτική διάδρασης, είναι ότι καταβάλλεται προσπάθεια να γεφυρωθεί η απόσταση που συνήθως χωρίζει τη σύγχρονη διαδρομή από τον μέσο θεατή σε επίπεδο γνώσεων, κατανόησης και ενδιαφέροντος. Έτσι, το μουσείο λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος για έρθει σε επαφή ο επισκέπτης με την σύγχρονη τέχνη.

Συμπερασματικά, η εν λόγω πρακτική διάδρασης έχει ως στόχο την παρουσίαση της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας και της σύνδεσης της με τον χώρο του μουσείου καθώς και την άμεση επικοινωνία με τους επισκέπτες. Έτσι, θα πρέπει να αποτελεί ζητούμενο ώστε αυτή η πρακτική διάδρασης να εξελιχθεί σε ευκαιρία δημιουργικών συναντήσεων και επιστημονικής μελέτης και εκπαίδευσης.

2.6 Μουσειοπαιδαγωγική και Εκπαιδευτικά Προγράμματα

Ο όρος «μουσειοπαιδαγωγική» μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητικά ευρύς, καθώς προσδιορίζει μια εφαρμοσμένη παιδαγωγική με βάση τον χώρο εφαρμογής της χωρίς περιορισμούς στις ομάδες στόχου (Νικονάνου 2005). Ωστόσο, ο όρος αυτός δέχεται συχνά κριτική κυρίως από την ταύτιση της παιδαγωγικής μόνο με μια συγκεκριμένη ομάδα στόχου, τα παιδιά, και την εξίσωση της εκπαιδευτικής λειτουργίας του μουσείου με την υπηρετήση στόχων της σχολικής εκπαίδευσης. Έτσι, η διεύρυνση των

μουσειοπαιδαγωγικών αρμοδιοτήτων μεταξύ άλλων με δραστηριότητες δια βίου μάθησης, ανέδειξε τον όρο «εκπαίδευση» ως πιο κατάλληλο για να περιγράψει το παιδαγωγικό συμβάν στο μουσείο (Νικονάνου 2015)

Σκοπός της μουσειοπαιδαγωγικής επιστήμης είναι καταρχάς η εξοικείωση των επισκεπτών, και μάλιστα των παιδιών και των νέων, με την έννοια του μουσείου και με το μουσείο ως φυσικό χώρο. Μέσα από κατάλληλα σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα προσπαθεί, παράλληλα με την ανάπτυξη της σκέψης και των γνώσεων, να μυήσει τα παιδιά στην «ανάγνωση» των αντικειμένων.

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, η μουσειοπαιδαγωγική στην Ελλάδα έχει ήδη διανύσει τρεις δεκαετίες αξιολογής πορείας. Η εκπαιδευτική αξιοποίηση των ελληνικών μουσείων ξεκινάει από το 1978-79 με πρωτοβουλία του Μουσείου Μπενάκη στην Αθήνα που οργανώνει τα πρώτα εκπαιδευτικά προγράμματα. Το 1985 είναι μια από τις σημαντικότερες χρονιές για την εξέλιξη της μουσειοπαιδαγωγικής στην χώρα μας. Αποτελεί την αφετηρία για την ενεργό συμμετοχή του Υπουργείου πολιτισμού ως κεντρικού φορέα συντονισμού και σχεδιασμού για την εκπαιδευτική αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη σημαντική επέκταση των εκπαιδευτικών δράσεων σε μουσεία (Νικονάνου 2012: 63).

Βασικός τρόπος πραγματοποίησης της εκπαιδευτικής αποστολής του σύγχρονου μουσείου είναι η διοργάνωση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για διαφορετικές ομάδες κοινού, σχολικές ομάδες όλων των βαθμίδων, ομάδες ενηλίκων, οικογένειες και μεμονωμένους επισκέπτες. Η μουσειοπαιδαγωγική έχει δώσει μεγάλη βαρύτητα στο σχεδιασμό και την υλοποίηση δραστηριοτήτων άμεσης επικοινωνίας με το κοινό που βασίζεται στην αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμων και υπεύθυνων διεξαγωγής από την πλευρά του μουσείου και έχει αναπτύξει και δοκιμάσει στην πράξη ένα μεγάλο εύρος διαφορετικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων μεθόδων και μορφών εργασίας.

Η μουσειοπαιδαγωγική είναι μέρος της ειδικότερης εκπαιδευτικής πολιτικής του Μουσείου και γενικότερης επικοινωνιακής πολιτικής του Μουσείου. Η εκπαιδευτική πολιτική ενός Μουσείου μπορεί να περιλαμβάνει τις εξής εκπαιδευτικές ρυθμίσεις, την άμεση επικοινωνία και την έμμεση επικοινωνία. Η άμεση επικοινωνία περιλαμβάνει τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται στη διαμεσολάβηση ειδικών με στόχο την προσέγγιση των μουσειακών αντικειμένων. Ειδικότερα, εκπαιδευτικές δραστηριότητες και προγράμματα για σχολικές ομάδες (εκπαιδευτικά προγράμματα επιμορφωτικές δραστηριότη-

τες για εκπαιδευτικούς) και εκπαιδευτικές δραστηριότητες με ομάδες παιδιών, εφήβων, ενηλίκων αλλά και μεμονωμένων επισκεπτών στον ελεύθερό του χρόνο (ξεναγήσεις, διαλέξεις, εκπαιδευτικά προγράμματα). Όσον αφορά την έμμεση επικοινωνία, αυτή η μορφή επικοινωνίας περιλαμβάνει τον σχεδιασμό, παραγωγή και αξιολόγηση εκπαιδευτικού υλικού κυρίως για μαθητές και εκπαιδευτικούς αλλά και για άλλες ομάδες κοινού, όπως, οικογένειες, ενήλικες, κ.α. Επίσης, η έμμεση επικοινωνία περιέχει τις μουσειοσκευές⁹, τα ερμηνευτικά βοηθήματα, όπως εποπτικό και ενημερωτικό υλικό για την βελτίωση της εκπαιδευτικής ποιότητας των παιδαγωγικών δραστηριοτήτων και τη λειτουργία των εκθέσεων ένας χώρων μάθησης και επικοινωνίας. Τέλος, η έμμεση επικοινωνία περιλαμβάνει εφαρμογές νέων τεχνολογιών για χρήση εντός ή εκτός μουσείου για πραγματικούς ή εικονικούς επισκέπτες (διαδικτυακά περιβάλλοντα μάθησης, εφαρμογές πολυμέσων σε εκθεσιακούς χώρους, κ.α).

Στην μουσειοπαιδαγωγική τα συνηθέστερα είναι τα παιχνίδια ρόλων, εξερεύνησης ή γνώσεων. Στην ελληνική μουσειοπαιδαγωγική πράξη, ο όρος «παιχνίδι» χρησιμοποιείται ευρέως για να δηλώσει αντικείμενα (αυθεντικά ή αντίγραφα). Τα παιχνίδια αποτελούν τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στο παιδί και στο περιβάλλον, τα οποία προκαλούν την περιέργεια και την επιθυμία για μάθηση, διευκολύνουν τις κοινωνικές επαφές και βοηθούν την έκφραση συναισθημάτων και ιδεών.

Στα παιχνίδια γνώσεων, υπάρχουν δραστηριότητες στις οποίες οι επισκέπτες, συνήθως σε οργανωμένες ομάδες επισκεπτών, υποδύονται συγκεκριμένους ρόλους. Πρόκειται για μικρά σκετς ή και κάποιες για ολόκληρα έργα που μπορούν να πραγματοποιηθούν μέσα ή και έξω από τον χώρο του μουσείου. Τα παιχνίδια ρόλων αποσκοπούν στη «βιωματική προσέγγιση των περιεχομένων του προγράμματος, συναισθηματική συμμετοχή και την απόκτηση μιας διαφοροποιημένης μουσειακής εμπειρίας» (Νικονάνου 2012: 104-105).

Τα παιχνίδια εξερεύνησης, ονομάζονται συχνά και παιχνίδια κρυμμένου θησαυρού, εφαρμόζονται σε οργανωμένες ομάδες σχολικές ή παιδιών και εφήβων σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και σε μεμονωμένους επισκέπτες, όπως σε οικογένειες. Στην πρώτη κατηγορία ανθρώπων, οι ομάδες επισκεπτών χωρίζονται σε μικρό-

⁹ Περιλαμβάνουν οργανωμένο εκπαιδευτικό υλικό για χρήση εκτός μουσειακών χώρων, συνήθως σε σχολεία, συχνά για την προετοιμασία μιας επίσκεψης αλλά και γενικότερα για την παροχή ευκαιριών σε ομάδες κοινού που δεν μπορούν να επισκεφτούν συγκεκριμένα μουσεία

τερες υπο-ομάδες και εξερευνούν τον εκθεσιακό χώρο έχοντας ως βοήθεια φύλλα εργασίας Τα φύλλα εργασίας μια ανάθεση εντοπισμού και εύρεσης εκθεμάτων-αυθεντικών αντικειμένων, αντιγράφων και ερμηνευτικών βοηθημάτων- μέσα στον χώρο της έκθεσης και συγκεκριμένες ερωτήσεις με βάση τις οποίες οι επισκέπτες πρέπει να τα προσεγγίσουν. Η εξερεύνηση ολοκληρώνεται με τα αποτελέσματα της κάθε υπο-ομάδας στους υπόλοιπους με την υποστήριξη των υπεύθυνων διεξαγωγής. Όσον αφορά τους μεμονωμένους επισκέπτες, τα παιχνίδια αφορούν ως επί το πλείστον παιδιά ή οικογένειες και λειτουργούν ως εκπαιδευτικό εργαλείο, ένα έντυπο μέσα που χρησιμοποιείται για να προσεγγίσουν συγκεκριμένα εκθέματα. Η δραστηριότητα αυτή υλοποιείται χωρίς την υποστήριξη ειδικού προσωπικού (Νικονάνου 2012: 107-108).

Τα παιχνίδια γνώσεων αναπτύσσονται στο τέλος της εκπαιδευτικής δραστηριότητας ώστε οι επισκέπτες να επιβεβαιώσουν την αφοσίωση των πληροφοριών που απέκτησαν από το πρόγραμμα.

Εν κατακλείδι, η μουσειοπαιδαγωγική έχει αναγνωριστεί ως αναγκαία ειδικότητα που συμβάλλει στην εκπαιδευτική λειτουργία των μουσείων της Ελλάδας. Είναι η μορφωτική διαδικασία που προκύπτει από την επικοινωνία και σχέση του επισκέπτη με τα μουσειακά εκθέματα. Για αυτό τον λόγο, δημιουργούνται πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα ώστε να έρθουν σε επαφή όλες οι κοινωνικές ομάδες (παιδιά, ενήλικοι, κ.α) ανεξαρτήτου ηλικίας, με την ιστορία και τον πολιτισμό της Ελλάδας.

2.7 Διάφορες εκδηλώσεις στα Μουσεία

Εδώ και λίγα χρόνια, έχει γίνει τάση να διοργανώνονται πληθώρα εκδηλώσεων, όπως είναι οι παιδικές γιορτές και πάρτυ γενεθλίων, μουσειακές εκδηλώσεις, Χριστουγεννιάτικες εκδηλώσεις μέσα στον χώρο των μουσείων. Πολλοί είναι εκείνοι που επιλέγουν τους μουσειακούς χώρους για να πραγματοποιήσουν τις δικές τους εκδηλώσεις και γιορτές. Στόχος αυτών των εκδηλώσεων είναι να αλλάξει την αντίληψη και την πεποίθηση των περισσότερων ανθρώπων ότι τα μουσεία είναι καθαρά για φύλαξη των πολιτιστικών αποθεμάτων. Σαφώς έχουν και αυτή την αποστολή, αλλά έχουν και ως στόχο την προσέλκυση και άμεση επαφή των επισκεπτών με την ιστορία και τον πολιτισμό. Μέσω των εκδηλώσεων, «ζωντανεύουν» τα μουσειακά εκθέματα και γενικότερα ο μουσειακός χώρος και δημιουργείται το συναίσθημα του δέους στους επισκέπτες, σκεπτόμενοι πως γίνεται να συμβαίνει η σύνδεση μεταξύ παρόντος και παρελθόντος.

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, τα παιδικά πάρτυ στα μουσεία είναι ιδιαίτερα διαδεδομένα. Πολλές οικογένειες διαλέγουν τα μουσεία, ως έναν ξεχωριστό χώρο, για να κάνουν πάρτυ για τα παιδιά τους. Σκοπός τους είναι τα παιδιά να ανακαλύψουν τα εκθέματα του μουσείου μαζί με τους φίλους τους, να παίξουν και να έχουν την εμπειρία μιας «μουσειακής γιορτής», που θα τους εξοικειώσει ακόμα περισσότερο με την έννοια «μουσείο». Ειδικότερα, κάποια από τα μουσεία που διοργανώνουν παιδικά πάρτυ είναι το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο το οποίο διοργανώνει παιδικές εορτές συμπεριλαμβανομένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων που έχουν μελετηθεί και διοργανώνονται για τα παιδιά και τις οικογένειές τους με αφορμή τα γενέθλια, την ονομαστική τους εορτή ή κάποιο άλλο ευχάριστο γεγονός. Επίσης, το Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης διοργανώνει παιδικά πάρτυ γενεθλίων τα οποία περιλαμβάνουν δραστηριότητες μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα στον χώρο του μουσείου, στο Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης το πάρτυ περιλαμβάνει ξενάγηση στην έκθεση του μουσείου, εικαστικό εργαστήριο-έκπληξη, δώρα τέχνης για όλα τα παιδιά. Τέλος, το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας είχε διοργανώσει, στο παρελθόν, παιδικό αποκρίατικο πάρτυ με κατασκευές και μουσικοχορευτικά παιχνίδια.

Εκτός από τα παιδικά πάρτυ, πολλά είναι τα μουσεία που διοργανώνουν Χριστουγεννιάτικες εκδηλώσεις στο εσωτερικό τους. Εμπεριέχουν εργαστήρια κατασκευής στολιδίων, εικαστικά εκπαιδευτικά προγράμματα, αφηγήσεις παραμυθιών εμπνευσμένα από το Δωδεκάημερο, ξεναγήσεις, προβολή ντοκιμαντέρ, παρακολούθηση συναυλιών και εκθέσεων, αλλά και bazaar με προσφορές για τα δώρα των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς. Κάποια από αυτά τα μουσεία είναι το Μουσείο Ακρόπολης, το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, το Μουσείο Μπενάκη.

Επίσης, μια νέα τάση που ενστερνίζονται ορισμένα μουσεία είναι η διοργάνωση μουσειακών εκδηλώσεων. Το Μουσείο Μπενάκη συμμετέχει σε αυτή την ενέργεια και παραχωρεί τον χώρο του για την φιλοξενία συνεδρίων, ομιλιών, εταιρικών παρουσιάσεων, συνεντεύξεων τύπου, παρουσιάσεις βιβλίων. Ταυτόχρονα στο καφέ-εστιατόριο φιλοξενούνται γεύματα και δείπνα, όρθια ή και καθιστά, cocktails καθώς και πάρτυ με χωρητικότητα πολλών ατόμων. Επίσης, στο Μουσείο Ακρόπολης έχει μεγάλη ποικιλία εκδηλώσεων, όπως μουσικές συναυλίες, διαλέξεις, συνέδρια.

Συμπερασματικά, πολλά μουσεία διοργανώνουν διάφορες εκδηλώσεις ώστε να προσελκύσουν όσο το δυνατόν περισσότερο κόσμο. Μέσω αυτών, ο επισκέπτης όχι

μόνο γνωρίζει καλύτερα τον χώρο του Μουσείου, αλλά έρχεται σε άμεση επαφή με την ιστορία και τον πολιτισμό της Ελλάδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο παρουσιάζονται έξι ελληνικά Μουσεία, το Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων, Κέρκυρας, Ολυμπίας και Τεγέας, τα οποία μελετήθηκαν ως έρευνες περίπτωσης. Για κάθε ένα από τα παραπάνω μουσεία, αναφέρονται γενικές πληροφορίες, όπως η τοποθεσία, το έτος ίδρυσης, ο αρχιτέκτων. Επιπλέον, αναφέρεται το ιστορικό πλαίσιο τους, το οποίο περιλαμβάνει μια σειρά από έργα που έχουν γίνει στο κάθε μουσείο ανά το πέρασμα των χρόνων. Τα έργα μπορούν να αφορούν σε έργα κατασκευής νεότερου κτιρίου, αναστήλωσης του ήδη τότε υπάρχοντος, επανέκθεσης, αναστήλωσης του κτιρίου. Καθώς επίσης, σκιαγραφείται και η κάτοψη του μουσειακού χώρου και παρουσιάζονται όλες οι αίθουσες του χώρου. Τέλος, συμπεριλαμβάνεται φωτογραφικό υλικό του κάθε Μουσείου και την αλλαγή τόσο στον εσωτερικό όσο και στον εξωτερικό του χώρου τονίζοντας τις αλλαγές που έχει υποστεί με το πέρασμα των χρόνων.

3.1 Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών

Το αρχαιολογικό μουσείο Δελφών βρίσκεται στους Δελφούς Φωκίδος. Ιδρύθηκε στις 2 Μαΐου του 1903 και η αρχιτεκτονική μελέτη έγινε από τον Α. Τομπάζη. Τα εκθέματα αφηγούνται μουσειογραφικά την πολιτική, θρησκευτική και κυρίως καλλιτεχνική δραστηριότητα του πιο ξακουστού ιερού της ειδωλολατρίας και του μαντείου του

Ιστορικό πλαίσιο του Μουσείου

Στις 2 Μαΐου 1903 η “μεγάλη ανασκαφή” έκλεισε πανηγυρικά με τα εγκαίνια του μουσείου που θα φιλοξενούσε τα ευρήματα, η ανέγερση του οποίου χρηματοδοτήθηκε από τον Ανδρέα Συγγρό. Το μουσείο ήταν κτισμένο σε σχέδια του Γάλλου αρχιτέκτονα Α. Tournaire. Η μουσειολογική προσέγγιση του Homolle ήταν η

αποκατάσταση των μνημείων με τη χρήση γύψινων εκμαγείων, έτσι ώστε τα αρχιτεκτονικά γλυπτά να βρίσκουν τη θέση τους και να μην φαίνονται αποκομμένα.

Κατά το διάστημα 1935-38 κτίστηκε το νέο μουσείο, εμπνευσμένο από την αρχιτεκτονική σχολείων του Μεσοπολέμου και η επανέκθεση ολοκληρώθηκε το 1939. Ωστόσο, η έκθεση δεν πρόλαβε να ανοίξει για το κοινό. Το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου πολέμου οδήγησε τους ιθύνοντες να αποφασίσουν την κατάχωση των αρχαίων ή τη φυγάδευσή τους στην Αθήνα.

Το 1958 διαπιστώθηκε και νέα ανάγκη επέκτασης του Μουσείου. Κρίθηκε προτιμότερη η λύση της επέκτασης και αναδιαμόρφωσης του υπάρχοντος κτιρίου, την οποία ανέλαβε να σχεδιάσει ο αρχιτέκτονας Πάτροκλος Καραντινός. Το νέο μουσείο άνοιξε τις θύρες του το 1961, την εποχή που η οικονομική και πολιτιστική κυρίως ανάκαμψη της Ελλάδας έφερε στη χώρα νέες γενιές επισκεπτών που ήθελαν να θαυμάσουν το αρχαίο κάλλος.

Τέλος, έναν αιώνα μετά τα πρώτα εγκαίνια του μουσείου συντελέστηκε και νέα επανέκθεση, με στόχο την καλύτερη ανάδειξη ορισμένων από τα εκθέματα. Η αρχιτεκτονική μελέτη έγινε από τον Α.Τομπάζη.

Εκθεσιακός Σχεδιασμός

Το μουσείο στεγάζεται σε διώροφο κτίριο συνολικού εμβαδού 2.270 τ.μ. Η μόνιμη έκθεσή του καταλαμβάνει δεκατέσσερις αίθουσες και οι αποθηκευτικοί χώροι έκταση 558 τ.μ. Διαθέτει εργαστήριο συντήρησης κεραμικών και μεταλλικών αντικειμένων, καθώς και εργαστήριο αποκατάστασης ψηφιδωτού. Ύστερα από την τελευταία ανακαίνιση του κτιρίου, διαμορφώθηκαν χώροι υποδοχής και εξυπηρέτησης των επισκεπτών, κυλικείο και πωλητήριο εντύπων

Ενότητες μόνιμων εκθέσεων

Η αρχή του ιερού και τα πρώτα αναθήματα (αίθουσες I-II)

Παρουσιάζονται τα πρώιμα χρόνια πριν από τη λατρεία του Απόλλωνα και η μετάβαση στη νέα εποχή και τη νέα λατρεία. Εκτίθενται μυκηναϊκά ειδώλια και λίθινα μινωικά ρυτά. Στην έκθεση των πρώιμων χάλκινων αναθημάτων περιλαμβάνονται κρητο-κυπριακές ασπίδες, φοινικική φιάλη, φρυγικές πόρπες και συριακές σειρήνες. Αναθηματικά ειδώλια ανδρικών μορφών από τα γεωμετρικά χρόνια συμπληρώνουν την έκθεση της αίθουσας I, ενώ η αίθουσα II παρουσιάζει τα

υπόλοιπα χάλκινα αναθήματα του 8ου και 7ου αι. π.Χ., ζωόμορφα ειδώλια, γυναικεία κοσμήματα, αναθηματικές περικεφαλαίες και σε περίοπτη θέση εκτίθεται ο μικρός χάλκινος «δαιδαλικός κούρος» ως πρόδρομος των έργων της μεγάλης πλαστικής του 6ου αιώνα.

Οι πρώιμοι αρχαϊκοί χρόνοι (αίθουσα III)

Στην αίθουσα δεσπόζει το σύμπλεγμα των δίδυμων κούρων, Κλέοβις και Βίτων, και πίσω τους επιλεγμένα έργα χαλκουργίας της ίδιας περιόδου. Απέναντι εκτίθεται η πώρινη ζωφόρος του θησαυρού των Σικυωνίων.

Ο αποθέτης με τα χρυσελεφάντινα (αίθουσα IV)

Πρόκειται για το περιεχόμενο του αποθέτη της Ιεράς οδού, που παρουσιάζει μια εικόνα των πολύτιμων αρχαϊκών αναθημάτων των πόλεων της ανατολικής Ελλάδας. Από τα υπόλοιπα εκθέματα εξέχουσα θέση κατέχουν η απολλώνεια τριάδα και ο αργυρός ταύρος.

Ο θησαυρός των Σιφνίων (αίθουσα V)

Τμήματα αρχιτεκτονικής και πλαστικής διακόσμησης του θησαυρού των Σιφνίων, όπως η ζωφόρος, το ανατολικό αέτωμα, το περίθυρο, οι καρνάτιδες, καθώς και η σφίγγα των Ναξίων εκτίθενται μαζί με στοιχεία αρχιτεκτονικής πλαστικής από άλλα οικοδομήματα του ιερού.

Ο ναός του Απόλλωνα (αίθουσα VI)

Παρουσιάζονται αρχιτεκτονικά στοιχεία του ναού του Απόλλωνα.

Ο θησαυρός των Αθηναίων (αίθουσες VII-VIII)

Εκτίθεται ο γλυπτός διάκοσμος του θησαυρού των Αθηναίων. Στην αίθουσα VII παρουσιάζονται η ζωφόρος και οι μετόπες και στην επόμενη αίθουσα τα δύο σωζόμενα ακρωτήρια με τις έφιππες Αμαζόνες, τμήματα από τα αετώματα του μνημείου, καθώς και οι χαραγμένοι σε μεταγενέστερη εποχή ύμνοι προς τον Απόλλωνα.

Αναθήματα του 5ου π.Χ. αιώνα (αίθουσα IX)

Εκτίθενται ο γλυπτός και γραπτός πλήλινος διάκοσμος των δύο θησαυρών του ιερού

της Αθηνάς Προναίας, αυτού των Μασσαλιωτών και του «δωρικού», ακρωτήρια από τα υπόλοιπα κτήρια του ιερού, καθώς και χαρακτηριστικές σίμες και ακροκέραμα κτιρίων και από τα δύο ιερά. Στο τέλος της αίθουσας, η γυναικεία κεφαλή από το ιερό της Προναίας προετοιμάζει τον επισκέπτη για τη μετάβαση στον 4ο αιώνα.

Η Θόλος (αίθουσα X)

Η αίθουσα είναι αφιερωμένη στο κυκλικό οικοδόμημα του ιερού της Προναίας, τη θόλο. Στα εκθέματα περιλαμβάνονται αρχιτεκτονικά μέλη του κτιρίου και τμήματα του γλυπτού του διακόσμου, με πιο χαρακτηριστικά δύο κιονόκρανα, ένα δωρικό και ένα κορινθιακό, τις μετόπες και τις δύο ζωφόρους.

Υστεροκλασικοί-ελληνιστικοί χρόνοι (αίθουσα XI)

Εδώ κυριαρχεί το σύμπλεγμα του Δαόχου, ενώ στον ίδιο χώρο τοποθετείται και ο ομφαλός, σύμβολο της δελφικής μαντείας, δίπλα στον ακανθωτό κίονα με τις χορεύτριες. Η έκθεση συμπληρώνεται με υστερο κλασικά και ελληνιστικά αγάλματα, που δίνουν την εικόνα του πλήθους των αφιερωμάτων του ιερού.

Υστεροελληνιστικοί-ρωμαϊκοί χρόνοι (αίθουσα XII)

Δεσπόζει η ζωφόρος του αναθήματος του Αιμιλίου Παύλου, η οποία εγκαινιάζει τη σειρά των μνημείων της ρωμαϊκής ιστορίας στο ιερό. Επίσης, συγκεντρώνονται αρκετά υστεροελληνιστικά και ρωμαϊκά έργα, όπως ο κυκλικός βωμός από την Προναία, ο Αντίνοος, το πορταίτο του «Φλαμινίνου».

Ο Ηνίοχος (αίθουσα XIII)

Στην αίθουσα παρουσιάζεται το χάλκινο σύμπλεγμα του Ηνίοχου, από τα πιο φημισμένα και σημαντικά εκθέματα του μουσείου.

Το τέλος του ιερού (αίθουσα XIV)

Ο επίλογος της δελφικής ιστορίας γράφεται σε αυτή την αίθουσα, με επιγραφές και πορταίτα της εποχής των Ρωμαίων αυτοκρατόρων, καθώς και με αρχιτεκτονικά μέλη και λυχνάρια με χριστιανικά σύμβολα, που εικονογραφούν τη μετάβαση στη νέα θρησκεία.

Πηγή: http://host-84-205-246-156.nat.sytefxis.ote.gr/h/1/gh1560.jsp?obj_id=3404

Εικ.1: Άποψη του πρώτου μουσείου των Δελφών

Πηγή: http://host-84-205-246-156.nat.sytefxis.ote.gr/h/1/gh1560.jsp?obj_id=3404

Εικ.2: Πανοραμική άποψη του Αρχαιολογικού Μουσείου Δελφών

Πηγή: <https://theancientwebgreece.wordpress.com/2017/10/13/%CF%84%CE%BF%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%86%CF%8E%CE%BD/>

Εικ.3: Άποψη εκθεσιακού χώρου του Μουσείου Δελφών

3.2 Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης βρίσκεται στο κέντρο της Θεσσαλονίκης. Ιδρύθηκε το 1912. Ο σχεδιασμός του νέου μουσείου ανατέθηκε στον επιφανή Έλληνα αρχιτέκτονα Πάτροκλο Καραντινό. Το Μουσείο αποτελεί ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά δείγματα του μοντερνισμού στην Ελλάδα και το σημαντικότερο μεταπολεμικό έργο του Καραντινού.

Ιστορικό πλαίσιο του Μουσείου

Το 1950 παραχωρήθηκε ένα μεγάλο οικόπεδο σε κεντρικό σημείο της Θεσσαλονίκης. Η κατασκευή του μουσείου και η διαμόρφωση του περιβάλλοντα χώρου ολοκληρώθηκε το 1962, οπότε και ξεκίνησε η λειτουργία του. Το νέο μουσείο εγκαινιάστηκε το 1962, τότε η πόλη γιόρταζε τα 50 χρόνια από την απελευθέρωση της.

Το 1980 έγινε επέκταση των κτιριακών εγκαταστάσεων με προσθήκη ενός διώροφου κτιρίου στη νοτιοανατολική ζώνη του περιβάλλοντα χώρου του μουσείου, σχεδιασμένο από τον αρχιτέκτονα Αλέξανδρο Βογιατζή. Το 1982 οργανώθηκε μια νέα έκθεση, αυτής των ταφικών ανασκαφικών συνόλων από τη Σίνδο. Η ανασκαφή και η έκθεση πραγματοποιήθηκαν με την εποπτεία και επιμέλεια της εφόρου αρχαιοτήτων Αικατερίνης Δεσποίνης. Το 1985 οργανώθηκε η πρώτη μεγάλη έκθεση αφιερωμένη στην ιστορία και αρχαιολογία της πόλης.

Το 2001, με σχετικό Προεδρικό Διάταγμα, το Μουσείο γίνεται ανεξάρτητη περιφερειακή μονάδα του Υπουργείου Πολιτισμού. Μετά από μία μακρά περίοδο εργασιών απαραίτητων για την αναδιοργάνωση των χώρων έκθεσης, αποθήκευσης, συντήρησης και διοίκησης, το Μουσείο άνοιξε τις πύλες του στο κοινό τον Σεπτέμβριο του 2006. Το εξωτερικό του κτιρίου παρέμεινε ανέπαφο, ενώ οι εσωτερικοί χώροι επανασχεδιάστηκαν. Το επίπεδο του κεντρικού εσωτερικού αιθρίου υποβαθμίστηκε με τη δημιουργία νέου χώρου (σημερινή αίθουσα Ι. Βοκοτοπούλου) με στέγαση από γυάλινο χωροδικτύωμα. Το κτίριο επεκτάθηκε υπόγεια για την τοποθέτηση σύγχρονων τεχνολογικά ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων. Το ανακαινισμένο κτίριο, με πλήρη συστήματα ειδικών συνθηκών κλιματισμού και διατήρησης σταθερής θερμοκρασίας στις εκθέσεις, στις αποθήκες αλλά και στα εκσυγχρονισμένα εργαστήρια καθώς και το ανανεωμένο εκθεσιακό πρόγραμμα, κατέστησαν το Μουσείο ένα από τα πλέον σύγχρονα και εξοπλισμένα μουσεία του

ελληνικού χώρου. Επίσης, διαθέτει εσωτερικό δίκτυο υπολογιστών και φωνής, δίκτυα αερίων για χρήση στα εργαστήρια συντήρησης καθώς και εκτεταμένα συστήματα πυροπροστασίας και πυρασφάλειας.

Το 2009 ολοκληρώθηκε η διαμόρφωση της ανατολικής ζώνης του περιβάλλοντα χώρου με την υλοποίηση της υπαίθριας αρχαιολογικής έκθεσης «Αγρός – Οικία – Κήπος – Τόπος» και το αντίστοιχο τμήμα περιφράξης της. Τέλος, το 2014 ολοκληρώθηκε η διαμόρφωση τμήματος της δυτικής ζώνης του περιβάλλοντα χώρου με την κατασκευή υπόσκαφης αποθήκης, την υλοποίηση της υπαίθριας αρχαιολογικής έκθεσης «Μνήμη και Λίθοι» και χώρου εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Το ανακαινισμένο πλέον Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης λειτουργεί με πέντε νέες θεματικές εκθέσεις, που πραγματοποιήθηκαν υπό την εποπτεία του Δ. Γραμμένου και μεγάλου επιτελείου πολλών ειδικοτήτων. Η έκθεση, η οποία είναι απολύτως ανθρωποκεντρική, έχει έντονο διδακτικό χαρακτήρα, εστιάζοντας πάντα στον άνθρωπο, τόσο ως δημιουργό των τεχνουργημάτων, όσο και ως σύγχρονο θεατή-επισκέπτη. Είναι ένας χώρος πολιτισμού και μάθησης, ανοιχτός σε όλους.

Εκθεσιακός Σχεδιασμός

Ο χαρακτήρας του κτιρίου, η διάταξη των όγκων, οι αναλογίες και οι κτιριολογικές απαιτήσεις του, αποτυπώνονται στη σχεδιαστική προσέγγιση του Καραντινού, που διαχωρίζει σαφώς τους υπηρεσιακούς από τους εκθεσιακούς χώρους. Η γενική διάταξη είναι ορθογώνιας κάτοψης με δύο αίθρια. Το κτίριο χαρακτηρίζεται από έντονη οριζοντιότητα, είναι λιτό, απλό και λειτουργικό, εμπνευσμένο από την αρχιτεκτονική οργάνωση της αρχαιοελληνικής κατοικίας στην οποία οι χώροι οργανώνονταν γύρω από ένα εσωτερικό αίθριο. Έτσι, όλες οι αίθουσές του σχεδιάστηκαν ώστε να ανοίγονται στο κεντρικό εσωτερικό αίθριο για να εισέρχεται από τα υαλοστάσια άπλετο φυσικό φως στις εκτιθέμενες αρχαιότητες, ενώ εξωτερικά η είσοδος του φυσικού φωτός επιτυγχανόταν μέσω τοιχοποιιών με υαλότουβλα και φεγγίτες. Στις όψεις του μουσείου εκτός από την ευρεία χρήση της τοιχοποιίας από υαλότουβλα, εισάγεται για πρώτη φορά στην αρχιτεκτονική του Καραντινού, το στοιχείο της εμφανούς λιθοδομής στη βάση του κτιρίου.

Ενότητες μόνιμων εκθέσεων

Προϊστορική Μακεδονία

5.000, 15.000, 200.000 χρόνια πριν... Μια έκθεση για τη ζωή στην Προϊστορική Μακεδονία

Προς τη γένεση των πόλεων

Από τον Άθωνα στον Όλυμπο κατά την Εποχή του Σιδήρου (1100 – 700 π.Χ.)

Η Μακεδονία από τον 7ο αιώνα π.Χ. ως την ύστερη αρχαιότητα

Από τη δημιουργία του βασιλείου τον 7ο αι. π.Χ. ως την ύστερη αρχαιότητα

Θεσσαλονίκη, Μακεδονίας Μητρόπολις

Η ιστορία της αρχαίας πόλης από την ίδρυσή της το 315 π.Χ. μέχρι τις αρχές του 4ου αιώνα μ.Χ.

Ο χρυσός των Μακεδόνων

Η μεγαλύτερη συλλογή χρυσών στεφανιών και άλλα πολύτιμα ευρήματα από νεκροταφεία της Μακεδονίας

Αγρός, Οικία, Κήπος, Τόπος

Υπαίθρια έκθεση - περιήγηση στην αρχαία πόλη

Μνήμη και... Λίθοι

Υπαίθρια έκθεση για τον λίθο και τις χρήσεις του

Μακεδονία. Από τις ψηφίδες στα pixels

Μία διεθνώς πρωτότυπη παρουσίαση αρχαιοτήτων μέσω διαδραστικών συστημάτων

Πηγή: <https://www.amth.gr/museum/i-istoria-toy-ktirioy>

Εικ. 4: Είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης το 1962

Πηγή: <https://www.amth.gr/museum/i-istoria-toy-ktirioy>

Εικ. 5: Είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης

Πηγή: <https://www.amth.gr/museum/i-istoria-toy-ktirioy>

Εικ. 6: Άποψη εκθεσιακού χώρου πριν την αναδιοργάνωση των χώρων έκθεσης

Πηγή: <https://www.omth.gr/museum/i-istoria-tov-ktiriov>

Εικ.7: Άποψη εκθεσιακού χώρου του Μουσείου Θεσσαλονίκης

3.3. Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων βρίσκεται στο κέντρο της πόλεως των Ιωαννίνων, σε γήπεδο ιδιοκτησίας του ΥΠ.ΠΟ. και σε περίοπτη θέση στον λόφο Λιθαρίτσια. Οικοδομήθηκε τη δεκαετία του 1960 (1963-1966) σύμφωνα με την αρχιτεκτονική μελέτη του επιφανούς Έλληνα αρχιτέκτονα Άρη Κωνσταντινίδη. Ο κύριος σκοπός της ανέγερσης του ήταν να στεγάσει τους αρχαιολογικούς θησαυρούς της Ηπείρου από την αρχαιότητα έως και τους μεταβυζαντινούς χρόνους, καθώς και τη συλλογή έργων Ελλήνων ζωγράφων του 19ου και 20ου αι., δωρεάς του Συλλόγου οι "Φίλοι των Ιωαννίνων".

Ιστορικό πλαίσιο του Μουσείου

Για αρκετά χρόνια το κτιριακό συγκρότημα του Μουσείου ήταν η έδρα των τότε Εφορειών Κλασικών και Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. Το 1999 επιτεύχθηκε η αποκλειστική χρήση του Μουσείου τόσο για την έκθεση των ευρημάτων αρμοδιότητας της ΙΒ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (Ε.Π.Κ.Α.) όσο και της λειτουργίας της. Η οριστική εκκένωση των χώρων που κατελάμβαναν τα εργαστήρια συντήρησης της 8ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων έγινε το 1992.

Το 1969 άνοιξαν οι πύλες του Μουσείου για το κοινό με τη μόνιμη έκθεση διαχρονικού χαρακτήρα και την εκθεσιακή προσέγγιση που υπαγόρευαν οι τότε συνθήκες και αντιλήψεις. Την έκθεση των προϊστορικών και κλασικών αρχαιοτήτων επιμελήθηκε η αείμνηστη Ιουλία Βοκοτοπούλου. Από τις πέντε συνολικά αίθουσες του μόνο δύο (καθώς και ο ευρύχωρος κεντρικός διάδρομος) φιλοξένησαν έργα της

ελληνικής και ρωμαϊκής αρχαιότητας από τις σημαντικότερες ως τότε γνωστές αρχαιολογικές θέσεις της Ηπείρου (π.χ. Δωδώνη, Κασσώπη, Νεκρομαντείο, Βίτσα) ή άλλα μεμονωμένα ευρήματα (π.χ. θησαυρός χαλκών αντικειμένων Καταμάχης, σαρκοφάγος από το Λαδοχώρι Θεσπρωτίας). Επίσης, ορισμένα ευρήματα, κυρίως αρχιτεκτονικά μέλη, τοποθετήθηκαν στα εγκιβωτισμένα στον κάναβο του κτιρίου αίθρια.

Εκθεσιακός Σχεδιασμός

Οι συλλογές του Μουσείου αναπτύσσονται σε επτά αίθουσες, τον κεντρικό διάδρομο και τρία αίθρια, σε συνολική επιφάνεια 1.200 τ.μ.. Τα εκθέματα καλύπτουν μια μεγάλη χρονική περίοδο, από την πρώτη εμφάνιση του ανθρώπου στην Ήπειρο, κατά την Κατώτερη Παλαιολιθική εποχή πριν από 250.000 χρόνια, έως και τη δύση της όψιμης αρχαιότητας κατά τους ύστερους ρωμαϊκούς χρόνους (3ος αι. μ.Χ.). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα ευρήματα από το ιερό της Δωδώνης τα οποία εκτίθενται σε μια αίθουσα αφιερωμένη αποκλειστικά σε ένα από τα σπουδαιότερα μαντεία του ελληνικού κόσμου. Η πολύπλευρη εκθεσιακή παρουσίαση στοχεύει να φωτίσει διάφορες όψεις του ιδιωτικού και δημόσιου βίου των Ηπειρωτών κατά την αρχαιότητα. Συγκεκριμένα οι θεματικές ενότητες είναι καταναμημένες στους εκθεσιακούς χώρους ως εξής: ως η αφετηρία της μουσειολογικής ροής, στον κεντρικό διάδρομο, λειτουργεί μία γραφιστικά αποδοσμένη περιδιάβαση στον ιστορικό χρόνο, ένα χρονολόγιο: σε αυτό αποτυπώνονται τα κυριότερα ιστορικά γεγονότα που συντελέστηκαν στην Ήπειρο (καθώς και οι πιο σημαντικές αρχαιολογικές θέσεις), τα οποία αντιπαραβάλλονται με διαδικασίες και σταθμούς στην ιστορία του υπόλοιπου ελλαδικού χώρου.

Ενότητες μόνιμων εκθέσεων

Αίθουσα 1: Προϊστορική Ήπειρος

Αίθουσα 2: Πολιτική και διοικητική οργάνωση της Ηπείρου

Αίθουσα 3: Αιακίδες, οι βασιλείς των Μολοσσών

Αίθουσα 4: Ο καθημερινός βίος των Ηπειρωτών

Αίθουσα 5: Η αρχαιολογία του Θανάτου

Αίθουσα 6: Η Ήπειρος στη ρωμαϊκή εποχή

Αίθουσα 7: Το ιερό της Δωδώνης

Πηγή: <https://www.maxmag.gr/agnosti-ellada/archaiologiko-moyseio-ioanninon-monopolei-to-endiaferon-ton-episikepton/>

Εικ.8: Είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Ιωαννίνων το 1970

Πηγή: <https://www.maxmag.gr/agnosti-ellada/archaiologiko-moyseio-ioanninon-monopolei-to-endiaferon-ton-episikepton/>

Εικ. 9: Είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Ιωαννίνων

Πηγή: <https://unknowngreece.gr/archaiologiko-mouseio-ioannina>

Εικ. 10: Άποψη εκθεσιακού χώρου του Μουσείου Ιωαννίνων

3.4 Αρχαιολογικό Μουσείο Κέρκυρας

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Κέρκυρας βρίσκεται στην Κέρκυρα. Ιδρύθηκε το 1967 και αρχιτέκτονας ήταν ο Ιωάννης Χρόνης. Το Μουσείο φιλοξενεί αρχαιότητες από την αρχαία πόλη της Κέρκυρας και το υπόλοιπο νησί.

Ιστορικό πλαίσιο του Μουσείου

Στις αρχές του 20ού αιώνα, η αρχαιολογική συλλογή της Κέρκυρας, καθότι μικρή, στεγάζονταν σε Γυμνάσιο της πόλης ενώ αργότερα μεταφέρθηκε σε κτίριο που οικοδομήθηκε με σκοπό τη δημιουργία Αρχαιολογικού Μουσείου. Αρχικός του σκοπός ήταν η φιλοξενία και έκθεση των αρχαιοτήτων από τον Ναό της Αρτέμιδος της Κέρκυρας. Ωστόσο, λόγω του εμπλουτισμού της συλλογής, δημιουργήθηκε η ανάγκη ανέγερσης νέου κτιρίου, σε οικόπεδο που δώρισε ο τοπικός δήμος, αλλά ωστόσο να αποφασιστεί η χρονολογία ανέγερσης του νέου Μουσείου (1962-1965) η αρχαιολογική συλλογή φιλοξενήθηκε στο Ανάκτορο των Αγίων Γεωργίου και Μιχαήλ.

Το νέο Αρχαιολογικό Μουσείο ξεκίνησε να λειτουργεί το Σεπτέμβριο του 1967 με ένα μόνο τμήμα του. Το δεύτερο τμήμα του άνοιξε τις πόρτες του για το κοινό μετά από δύο περίπου χρόνια. Λόγω ανασκαφών που υλοποιήθηκαν αργότερα, απαιτήθηκε η επέκταση του Μουσείου με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν προσθήκες και κατάλληλες μετασκευές ώστε να στεγαστεί κατάλληλα η πλούσια πλέον αρχαιολογική συλλογή της Κέρκυρας. Το Μουσείο εγκαινιάστηκε τον Μάρτιο του 2019 μετά την ανακαίνιση του και την επανέκθεση των συλλογών του.

Εκθεσιακός Σχεδιασμός

Στο Ισόγειο: στο χώρο αυτό εκτίθεται μικρό τμήμα της έκθεσης του μουσείου, περιλαμβάνει γλυπτά, χάλκινα αγαλματίδια, αντικείμενα από αρχαιοκαπηλία. Επίσης, βρίσκεται το εκδοτήριο εισιτηρίων και οι αποθήκες του μουσείου, καθώς και η αίθουσα ελέγχου του κλειστού κυκλώματος παρακολούθησης και οι χώροι υγιεινής. Ο επισκέπτης προσέρχεται στον πρώτο όροφο με ανελκυστήρα ή μέσω κλιμακοστασίου, όπου στο μεσοδιάστημα έχουν τοποθετηθεί χάρτες με τοπογραφικά-χρονολογικά στοιχεία για την κατοίκηση στο νησί και την πόλη της Κέρκυρας από την παλαιολιθική εποχή μέχρι και τους ρωμαϊκούς χρόνους.

Στον πρώτο όροφο: ο συγκεκριμένος όροφος αποτελείται από τέσσερις αίθουσες και ένα προθάλαμο που φιλοξενούν τον κύριο όγκο της μόνιμης έκθεσης του μουσείου. Σημαντικότερη αίθουσα είναι η Δυτική, η αίθουσα της Γοργούς όπως ονομάζεται, καθώς εδώ εκτίθεται τόσο το μνημειώδες και εντυπωσιακό αέτωμα όσο και άλλα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα από το ναό της θεάς Αρτέμιδος, που αποτελεί την κυρίαρχη λατρεία της αρχαίας Κέρκυρας.

Προθάλαμος α' ορόφου: η αίθουσα είναι αφιερωμένη σε ευρήματα που προέρχονται από τα αρχαία νεκροταφεία.

Νότια Αίθουσα: στην αίθουσα αυτή το πιο εντυπωσιακό έκθεμα είναι ο λεγόμενος «Λέων του Μενεκράτους», το οποίο χρονολογείται στο τέλος του 7ου αι. π.Χ. Επίσης, φιλοξενούνται ποικίλα εκθέματα διαφορετικών χρονικών περιόδων από όλο το νησί.

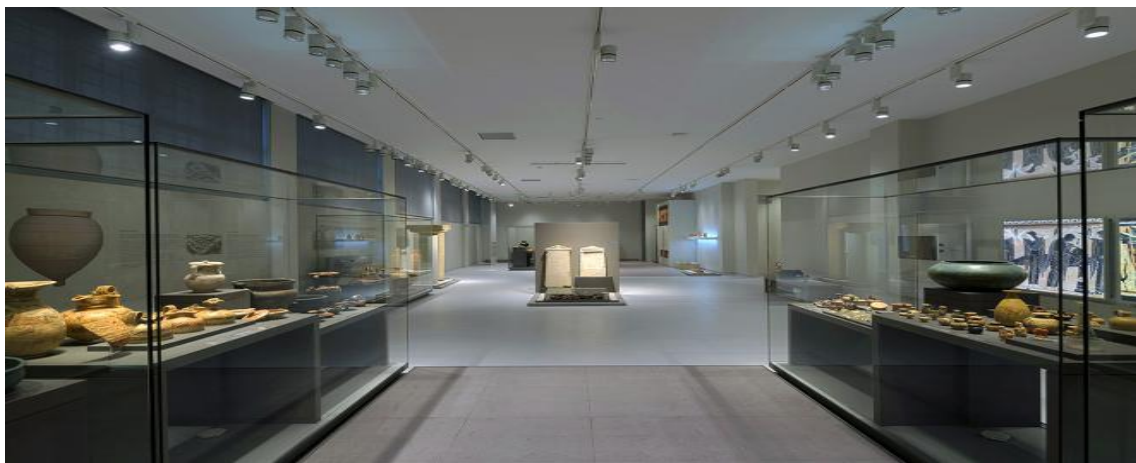
Δυτική - Αίθουσα της Γοργούς: η αίθουσα περιλαμβάνει κυρίως γλυπτά και αρχιτεκτονικά μέλη από το ναό της Αρτέμιδος στους Αγίους Θεοδώρους. Κυριαρχεί και εντυπωσιάζει το αέτωμα της Γοργούς, κορινθιακής τέχνης, που κοσμούσε τη δυτική πλευρά του μεγάλου δωρικού ναού και αποτελεί το παλαιότερο σωζόμενο λίθινο αέτωμα που ξεχωρίζει τόσο για την τέχνη όσο και για τον όγκο του (συνολικό πλάτος 17μ. και ύψος 3,18μ.)

Βόρεια αίθουσα: φιλοξενεί ένα σημαντικό έκθεμα του μουσείου, το αριστερό τμήμα ενός πώρινου αετώματος από την περιοχή του Φιγαρέτου που χρονολογείται γύρω στο 500 π.Χ. Αεπικονίζει διονυσιακό συμπόσιο στο οποίο συμμετέχουν ο θεός Διόνυσος και ένας έφηβος ξαπλωμένοι πάνω σε κλίνη (πιθανό είναι ο γιος του Οينوπίων). Στον ίδιο χώρο εκτίθενται ευρήματα από τις ανασκαφές στο κτήμα Μον Ρεπό όπου βρίσκονταν τα ιερά της αρχαίας Κέρκυρας, γλυπτά ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων και άλλες αρχαιότητες. Αίθουσα που προήλθε από τη μετατροπή του αίθριου του πρώτου ορόφου σε κλειστό χώρο. Επίσης, περιλαμβάνει αντικείμενα από τις ανασκαφές στο χώρο του νεκροταφείου της αρχαίας πόλης της Κέρκυρας αλλά και από νεκροταφείο στη βόρεια Κέρκυρα, κερκυραϊκά νομίσματα αλλά και νομίσματα από άλλες πόλεις που βρέθηκαν στις ανασκαφές στο νησί, πίνακες κυκλοφορίας των αρχαίων κερκυραϊκών νομισμάτων, αλλά και ευρήματα από το εργαστήριο κεραμικής της αρχαίας πόλης της Κέρκυρας στην περιοχή Φιγαρέτο.

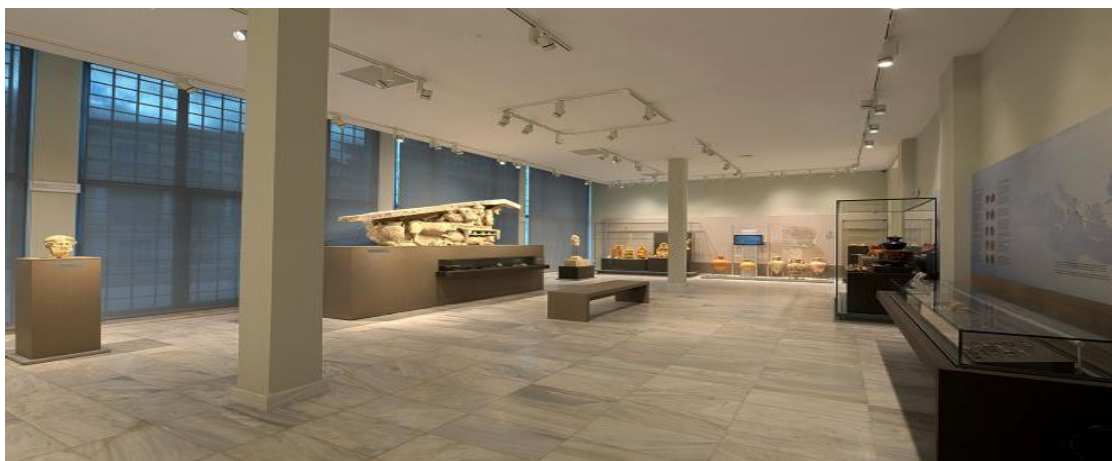
Πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/1/gh158.jsp?obj_id=3420&mm_id=23876

Εικ. 11: Είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Κέρκυρας

Πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/1/gh158.jsp?obj_id=3420&mm_id=24076

Εικ. 12: Άποψη του εκθεσιακού χώρου του Μουσείου Κέρκυρας

Πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/1/gh158.jsp?obj_id=3420&mm_id=24077

Εικ. 13: Άποψη της εκθεσιακής ενότητας "Δημόσιος Βίος και Οικονομία"

3.5 Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας βρίσκεται στην Αρχαία Ολυμπία Ηλείας. Το 1966-1975 οικοδομήθηκε και αρχιτέκτονας του υπήρξε ο Πάτροκλος Καραντινός. Το

Μουσείο εκθέτει αρχαιολογικά ευρήματα τα οποία βρέθηκαν στον αρχαιολογικό χώρο και φιλοδοξεί να παρουσιάσει στον επισκέπτη τη μακραίωνη ιστορία του ιερού, σύμφωνα με τις νέες μουσειολογικές αντιλήψεις.

Ιστορικό πλαίσιο του Μουσείου

Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Ολυμπίας, γνωστό και ως Νέο Μουσείο, οικοδομήθηκε κατά τα έτη 1966-1975 από τον αρχιτέκτονα Πάτροκλο Καραντινό. Μέχρι τότε λειτουργούσε το Παλαιό Μουσείο, που λεγόταν "Σύγγρειον", ανεγέρθη με δωρεά του εθνικού ευεργέτη Ανδρέα Συγγρού. Το οποίο είχε κτιστεί το 1885, σε νεοκλασικό ρυθμό, στο λόφο δυτικά της Άλτεως αλλά είχε παρουσιάσει αρκετές φθορές λόγω των μεγάλων σεισμών που κατά καιρούς έπληξαν την περιοχή. Εκτός αυτού, ο μεγάλος αριθμός νέων ευρημάτων από τις συνεχιζόμενες ανασκαφές του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου επέβαλε την ίδρυση ενός μεγαλύτερου μουσείου στην Ολυμπία. Τα εγκαίνια της έκθεσης έγιναν το 1982, από την τότε Υπουργό Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη.

Το Σεπτέμβριο του 2003 πραγματοποιήθηκε μεγάλο πρόγραμμα επισκευών και επεκτάσεων στο κτήριο, στους εκθεσιακούς, βοηθητικούς και αποθηκευτικούς χώρους. Τα εγκαίνια της νέας έκθεσης του μουσείου έγιναν στις 24 Μαρτίου 2004. Αναμορφώθηκαν η προϊστορική συλλογή, η συλλογή χάλκινων και της πηλοπλαστικής, ενώ δημιουργήθηκε μία νέα αίθουσα για το εργαστήριο του Φειδία. Διευρύνθηκε η αίθουσα του Ερμή που εκτίθεται με νέα πρωτοποριακή αντισεισμική προστασία, εκτέθηκαν με νέο τρόπο τα ελληνιστικά ευρήματα, καθώς και η συλλογή ρωμαϊκών αγαλμάτων. Σε όλες τις αίθουσες τοποθετήθηκαν νέες μοντέρνες προθήκες με νέο τεχνητό φωτισμό και το μουσείο εφοδιάστηκε με σύστημα κλιματισμού-εξαερισμού.

Εκθεσιακός Σχεδιασμός

Το Μουσείο παρουσιάζει τη μακραίωνη ιστορική εξέλιξη ενός από τα λαμπρότερα ιερά της αρχαιότητας, που ήταν αφιερωμένο στον πατέρα των θεών και των ανθρώπων, τον Δία, και αποτέλεσε την κοιτίδα των Ολυμπιακών Αγώνων. Περιλαμβάνει τη μόνιμη έκθεση ευρημάτων από τις ανασκαφές στον ιερό χώρο της Άλτεως, τα οποία χρονολογούνται από τα προϊστορικά έως και τα πρώτα χριστιανικά χρόνια.

Το κτιριακό συγκρότημα του Μουσείου αποτελείται από εκθεσιακούς, βοηθητικούς και αποθηκευτικούς χώρους. Ο εκθεσιακός χώρος περιλαμβάνει τον προθάλαμο και δώδεκα αίθουσες, που όλες φιλοξενούν τη μόνιμη έκθεση ευρημάτων, προερχομένων από την ιερή Άλτι. Οι βοηθητικοί-λειτουργικοί χώροι για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών βρίσκονται στην ανατολική πτέρυγα του Μουσείου, ενώ το πωλητήριο λειτουργεί σε ξεχωριστό οικοδόμημα, ανάμεσα στο μουσείο και στον αρχαιολογικό χώρο. Το Μουσείο διαθέτει αποθηκευτικούς χώρους, που καταλαμβάνουν τμήμα της ανατολικής πτέρυγας και του υπογείου, καθώς και εργαστήρια συντήρησης πήλινων, χάλκινων, λίθινων αντικειμένων, ψηφιδωτών και μικροευρημάτων.

Ενότητες μόνιμων εκθέσεων

Οι προϊστορικοί χρόνοι στην Ολυμπία (αίθουσα 1)

Περιλαμβάνει ευρήματα της προϊστορικής εποχής. Πρόκειται για κεραμική και λίθινα εργαλεία κυρίως της Πρωτοελλαδικής II και III περιόδου (2700-2000 π.Χ.) και για τη διεξοδική παρουσίαση του τύμβου του Πελοπίου. Επίσης, παρουσιάζονται ευρήματα της μυκηναϊκής εποχής (1600-1100 π.Χ.), πήλινα, λίθινα, χάλκινα αντικείμενα και κοσμήματα, προερχόμενα από θαλαμωτούς τάφους που αποκαλύφθηκαν στην περιοχή του μουσείου.

Γεωμετρική-αρχαϊκή εποχή (αίθουσα 2)

Η ενότητα περιλαμβάνει την πλούσια συλλογή από χάλκινα αντικείμενα των γεωμετρικών και αρχαϊκών χρόνων, που ήταν αναθήματα στο Ιερό του Δία. Ειδώλια ανθρώπων και ζώων, χάλκινα σφυρήλατα ελάσματα, λέβητες και τρίποδες, σκεύη, γρύπες και σειρήνες. Ξεχωριστή θέση κατέχει ο αμυντικός και επιθετικός οπλισμός, κράνη, κνημίδες, επισήματα ασπίδων και περίτεχνοι θώρακες, που είχαν αφιερωθεί στο Δία. Εκτίθεται, ακόμη, το πήλινο ακρωτήριο του Ηραίου, ενώ το λίθινο αρχαϊκό κεφάλι της Ήρας εισάγει τον επισκέπτη στη μεγάλη πλαστική.

Ύστερη αρχαϊκή εποχή και αρχιτεκτονική πλαστική (αίθουσα 3)

Εκτίθενται κεραμική, χάλκινα κοσμήματα και σκεύη, καθώς και ορισμένα από τα πιο αξιόλογα αρχιτεκτονικά μέλη διαφόρων μνημείων, που φέρουν γραπτή διακόσμηση.

Μεταξύ αυτών ξεχωρίζουν το αέτωμα του θησαυρού των Μεγαρέων, το γείσο του θησαυρού των Γελών και ένας λέοντας-υδρορροή.

Αυστηρός ρυθμός (αίθουσα 4)

Εντυπωσιακά είναι τα έργα της μεγάλης πηλοπλαστικής με σημαντικότερο το σύμπλεγμα Δία-Γανυμήδη. Εκτίθενται, ακόμη, ένας πολιορκητικός κριός, το κράνος του Μιλτιάδη και δύο κράνη του Ιέρωνα.

Γλυπτός διάκοσμος του ναού του Δία (αίθουσα 5)

Στη μεγάλη κεντρική αίθουσα εκτίθενται οι μοναδικές μαρμάρινες αετωματικές συνθέσεις και οι μετόπες από το ναό του Δία, τα πλέον αντιπροσωπευτικά δείγματα αυστηρού ρυθμού, που αποτελούν τη σημαντικότερη εκθεσιακή ενότητα του μουσείου.

Νίκη του Παιωνίου (αίθουσα 6)

Στη μικρή αίθουσα δεσπόζει το άγαλμα της Νίκης, δημιούργημα του γλύπτη Παιωνίου, από τα λαμπρότερα έργα της κλασικής περιόδου.

Ο Φειδίας και το εργαστήριό του (αίθουσα 7)

Μία αίθουσα είναι αφιερωμένη στο γλύπτη Φειδία και στην κατασκευή του χρυσελεφάντινου αγάλματος του Δία. Εκτίθενται μήτρες, εργαλεία, κεραμική, το περίφημο κύπελλο του Φειδία, ζωγραφική αναπαράσταση του αγάλματος, το πρόπλασμα του εργαστηρίου και άλλα αντικείμενα που βρέθηκαν στο χώρο του εργαστηρίου.

Ερμής του Πραξιτέλη (αίθουσα 8)

Το εντυπωσιακό άγαλμα του Ερμή, έργο του γλύπτη Πραξιτέλη στο τέλος του 4ου αι. π.Χ. Εκτίθεται στο κέντρο της αίθουσας και προστατεύεται με πρωτοποριακό αντισεισμικό σύστημα που έχει τοποθετηθεί στη βάση του.

Ύστερη κλασική και ελληνιστική εποχή (αίθουσα 9)

Παρουσιάζονται ευρήματα των υστεροκλασικών και ελληνιστικών χρόνων από την Ολυμπία, όπως κεραμική, γλυπτά και αρχιτεκτονικά μέλη.

Ρωμαϊκά γλυπτά (αίθουσες 10-11)

Εκτίθεται η ιδιαίτερα πλούσια συλλογή των γλυπτών της ρωμαϊκής εποχής. Εξέχουσα θέση κατέχουν τα αγάλματα από το Νυμφαίο του Ηρώδη του Αττικού, που έχουν τοποθετηθεί στον καμπύλο τοίχο της αίθουσας 10, έτσι ώστε να προσεγγίζουν την αρχική τους θέση στο μνημείο.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του ιερού (αίθουσα 12)

Η παρουσίαση ολοκληρώνεται με τα εκθέματα που αντιπροσωπεύουν τους τελευταίους αιώνες κατοίκησης στην περιοχή από το 2ο αι. μ.Χ. έως τον 6ο-7ο αι. μ.Χ., οπότε και εγκαταλείφθηκε ο χώρος. Πρόκειται για πήλινα, χάλκινα, σιδερένια και γυάλινα ευρήματα κάθε είδους.

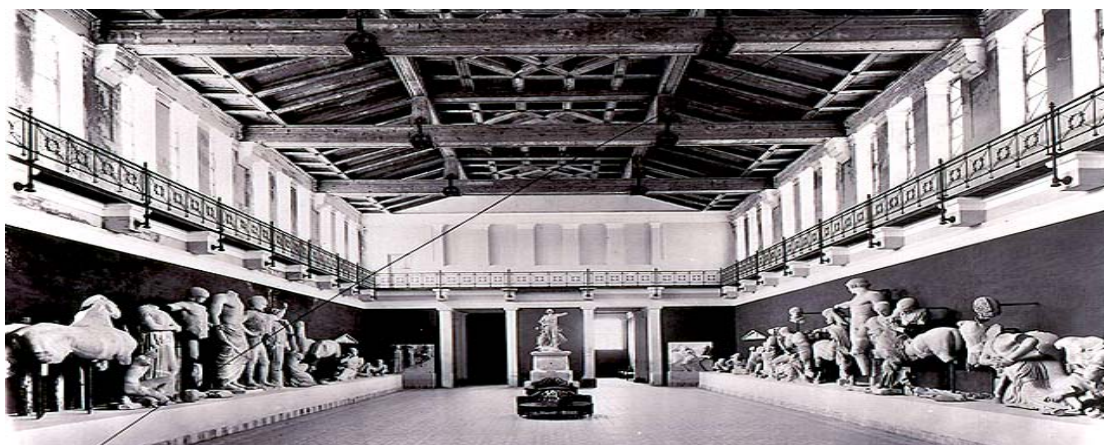
Πηγή: <https://www.culture.gov.gr/el/service/SitePages/view.aspx?iID=1510#prettyPhoto>

Εικ. 14: Κεντρική είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Ολυμπίας το 1955

Πηγή: <https://museumfinder.gr/item/archeologiko-mousio-olybias/>

Εικ. 15: Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας

Πηγή: <https://www.culture.gov.gr/el/service/SitePages/view.aspx?iID=1510#prettyPhoto>

Εικ. 16: Αίθουσα εκθέσεων το 1955

Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Room_of_Archaeological_Museum_of_Olympia.jpg

Εικ. 17: Άποψη εκθεσιακού χώρου του Μουσείου Ολυμπίας

3.6 Αρχαιολογικό Μουσείο Τεγέας

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Τεγέας βρίσκεται στην Τεγέα. Οικοδομήθηκε το 1909. Το μεγαλύτερο μέρος των εκθεμάτων του Μουσείου προέρχεται από τον χώρο της ανασκαφής του ναού της Αλέας Αθηνάς, του 4ου αιώνα π. Χ., εποχή κατά την οποία εργάστηκε ως αρχιτέκτονας αλλά και ως γλύπτης των αετωμάτων του ναού της Αθηνάς ο φημισμένος γλύπτης Σκόπας, από την Πάρο. Για τον λόγο αυτό, συγκαταλέγεται στα σημαντικότερα επαρχιακά μουσεία της χώρας διότι είναι το μοναδικό που συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό έργων του μεγάλου καλλιτέχνη της αρχαιότητας Σκόπα.

Ιστορικό πλαίσιο του Μουσείου

Το 1906 -1907 ο μητροπολίτης Νείλος (Σμυρνιωτόπουλος) παραχωρεί στην εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία οικοπέδο στο Πιαλί για την ανέγερση του Μουσείου. Η Εταιρεία αποδέχεται τη δωρεά και προχωρεί στην έγκριση της σχετικής δαπάνης ανέγερσης του κτιρίου. Ο Κωνσταντίνος Ρωμαίος, με την αρωγή της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, προχωρεί στην αποπεράτωση του κτιρίου του μουσείου και στη δημιουργία της έκθεσης το 1909. Το 1935-1936 η στέγη του μουσείου καταρρέει με αποτέλεσμα να προκληθούν ζημιές σε αρχαιότητες και προθήκες. Ο Μάρκελος Μητσός, επιμελητής τότε των αρχαιοτήτων, αναλαμβάνει και φέρει εις πέρας το επίπονο έργο των επισκευών και της αναδιοργάνωσης της έκθεσης.

Τα εκθέματα του μουσείου θάβονται κάτω από το δάπεδο του το 1941 λόγω της γερμανικής εισβολής. Ωστόσο, το 1967-1968 ξεκινούν εκτεταμένες εργασίες επισκευής του, με ευθύνη του τότε επιμελητή αρχαιοτήτων, Άγγελου Δεληβοριά, και του αρχιτέκτονα Διονυσίου Τριανταφυλλίδη. Δυστυχώς, γίνεται διάρρηξη στο Μουσείο το 1992. Κλάπηκε, μεταξύ άλλων η περίφημη κεφαλή του Τηλέφου, αυθεντικού έργου του γλύπτη Σκόπα. Όμως, το 1994 οκτώ από τα κλεμμένα εκθέματα εντοπίζονται και επιστρέφονται στο μουσείο. Επίσης, εντοπίζονται και επιστρέφονται στο μουσείο η μαρμάρινη κεφαλή Ασκληπιού και το ανάγλυφο με την παράσταση Διονύσου, Αρτέμιδος και Ηρακλή το 1998. Το 2005 το μουσείο εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Πολιτισμός" του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και ξεκινά η κτιριολογική αναβάθμισή του. Εν τέλει, το 2014 το Μουσείο ανοίγει τις πόρτες του στο κοινό.

Εκθεσιακός Σχεδιασμός

Αφηγείται την ιστορία της γέννησης και εξέλιξης της ισχυρότερης πόλης της αρχαίας Αρκαδίας, της Τεγέας. Στο επίκεντρο βρίσκονται τα ιερά της και δη το ιερό της Αθηνάς Αλέας, ένα από τα πιο φημισμένα πελοποννησιακά ιερά.

Αίθουσα 1: Παρουσιάζονται εκθέματα που χρονολογούνται από τους προϊστορικούς μέχρι και τους αρχαϊκούς χρόνους. Η αφήγηση ξεκινά από τις σημαντικές προϊστορικές θέσεις της Νεολιθικής Εποχής και της Εποχής του Χαλκού και συνεχίζεται με τα σημαντικά αγροτικά ιερά της Τεγεάτιδος, τα οποία διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην διαδικασία δημιουργίας της Τεγέας. Η ανάπτυξη μνημειακών αρχιτεκτονικών μορφών (δωρικά αρχιτεκτονικά στοιχεία - τεγεατικά επίκρανα) συνδέεται άρρηκτα με την δημιουργία ενός ισχυρού κέντρου εξουσίας και την οριστική συγκρότηση της πόλης.

Αίθουσα 2: Παρουσιάζεται μία ιδιαίτερη κατηγορία μνημείων, των αρκαδικών Ερμών. Οι αρκαδικοί Ερμαί, αφιερώματα ιδιωτών σε ιερά, αποτελούν αφαιρετικές απεικονίσεις θεών ή θεοτήτων. Επιχωριάζουν στην Τεγέα.

Αίθουσα 3: Ιστορείται η εξέλιξη της πόλεως από τους κλασικούς μέχρι και τους Ύστερους Ρωμαϊκούς Χρόνους. Παρουσιάζονται διάφορες πτυχές της ζωής της πόλεως. Η αφήγηση ξεκινά με την οικονομία (εκχρηματισμός, μέτρα και σταθμά, εμπόριο), συνεχίζεται με τις λατρείες, τους αθλητικούς αγώνες και ολοκληρώνεται με το “Επέκεινα”, το θάνατο.

Αίθουσα 4: Παρουσιάζεται το μεγάλο ιερό της Τεγέας, το ιερό της Αθηνάς Αλέας. Γύρω από αυτό συγκροτήθηκε η πόλη της Τεγέας. Εξιστορείται η εξέλιξή του από τους γεωμετρικούς μέχρι τους ελληνιστικούς χρόνους: Γέννηση - Μνημειοποίηση και Αναμόρφωσή του τον 4ο αι. π.Χ. από τον αρχιτέκτονα και γλύπτη Σκόπα.

Υπαίθρια έκθεση: Αναπτύσσεται στον αύλειο χώρο του Μουσείου και χωρίζεται σε δύο ενότητες: Στην ενότητα “Δημόσιος Βίος” παρουσιάζονται επιλεγμένες επιγραφές, σχετικές με τη δημόσια ζωή στην Τεγέα, ενώ στην ενότητα “Το Επέκεινα”

ενεπίγραφες επιτύμβιες στήλες. Η υπαίθρια έκθεση καλύπτει μία χρονική περίοδο από τους Ύστερους Αρχαϊκούς - Πρώιμους Κλασικούς μέχρι και τους Ύστερους Ρωμαϊκούς Χρόνους.

Πηγή: <https://museumfinder.gr/item/archeologiko-mousio-tegeas/>

Εικ. 18: Εξωτερική όψη του Αρχαιολογικού Μουσείου Τεγέας

Πηγή: <http://www.tegeamuseum.gr/el-gr/οργικήσελ.ιδα.aspx>

Εικ. 19: Άποψη εκθεσιακού χώρου το 1970

Πηγή: <http://www.tegeamuseum.gr/el-gr/αρχικήσελίδα.aspx>

Εικ. 20: Άποψη εκθεσιακού χώρου του Μουσείου Τεγέας

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η πτυχιακή εργασία αφορά την εξέλιξη των Αρχαιολογικών Μουσείων από τον 20^ο στον 21^ο στην Ελλάδα. Αναλύεται η έννοια του Μουσείου, της Μουσειολογίας καθώς επίσης και της Αρχαιολογίας και του Αρχαιολογικού Μουσείου. Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται ο τρόπος διαμόρφωσης της Αρχαιολογίας και τα στάδια της ανασκαφικής διαδικασίας που πρέπει να ακολουθήσουν οι Αρχαιολόγοι για να φτάσει το εύρημα στον χώρο του Μουσείου. Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύονται οι νέες τάσεις που εφαρμόζονται στα Μουσεία με σκοπό την προσέλκυση των επισκεπτών και την άμεση επαφή τους με την ιστορία και τον πολιτισμό. Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας, παρουσιάζονται Αρχαιολογικά Μουσεία που έχουν μελετηθεί ως έρευνες περίπτωσης. Γίνεται αναφορά στις αλλαγές του κτιρίου και τον εκθεσιακό χώρο. Τα παραπάνω δεδομένα συνοδεύονται με φωτογραφικό υλικό.

Από την εργασία προκύπτουν πολλά συμπεράσματα. Αρχικά, τονίζεται η άρρηκτα συνδεδεμένη σχέση μεταξύ της Μουσειολογίας και της Αρχαιολογίας. Είναι δύο διαφορετικές επιστήμες αλλά ταυτόχρονα έχουν τον ίδιο στόχο, την ανάδειξη και προβολή της ιστορίας και του πολιτισμού της Ελλάδας. Δεύτερον, η υιοθέτηση και εφαρμογή νέων τάσεων στην Μουσειολογία έχουν ως αποτέλεσμα την ενημέρωση, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία του κοινού. Ο επισκέπτης έχει περισσότερα κίνητρα να επισκεφθεί ένα Μουσείο διότι οι νέες τάσεις είναι συνυφασμένες με τα δεδομένα της εποχής, ένα από αυτά είναι η τεχνολογία, απευθύνονται σε όλες τις κοινωνικές ομάδες και υπάρχει αρκετά μεγάλη γκάμα δραστηριοτήτων ώστε να

υπάρχει δυνατότητα επιλογής από τον κάθε επισκέπτη. Τέλος, παρά τον συγκεκριμένο χαρακτήρα και δομή των Αρχαιολογικών Μουσείων, έχουν αλλάξει πολλά πράγματα με το πέρασμα των χρόνων. Σύγχρονος εκθεσιακός σχεδιασμός, καλύτερη και ασφαλέστερη προστασία του κτιρίου και των εκθεμάτων, διαμόρφωση των εξωτερικών χώρων των Μουσείων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Άποψη του πρώτου μουσείου των Δελφών.....	40
Εικόνα 2: Πανοραμική άποψη του Αρχαιολογικού Μουσείου Δελφών.....	40
Εικόνα 3: Άποψη εκθεσιακού χώρου του Μουσείου Δελφών.....	40
Εικόνα 4: Παλιά είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης.....	44
Εικόνα 5: Είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης.....	44
Εικόνα 6: Άποψη εκθεσιακού χώρου πριν την αναδιοργάνωση των χώρων έκθε- σης.....	44
Εικόνα 7: Άποψη εκθεσιακού χώρου του Μουσείου Θεσσαλονίκης.....	45
Εικόνα 8: Είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Ιωαννίνων το 1970.....	48
Εικόνα 9: Είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Ιωαννίνων.....	48
Εικόνα 10: Άποψη εκθεσιακού χώρου του Μουσείου Ιωαννίνων.....	48
Εικόνα 11: Είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Κέρκυρας.....	51
Εικόνα 12: Άποψη του εκθεσιακού χώρου του Μουσείου Κέρκυρας.....	51
Εικόνα 13: Άποψη της εκθεσιακής ενότητας "Δημόσιος Βίος και Οικονομία".....	51
Εικόνα 14: Κεντρική είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Ολυμπίας το 1955.....	55
Εικόνα 15: Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας.....	56
Εικόνα 16: Αίθουσα εκθέσεων το 1955.....	56
Εικόνα 17: Άποψη εκθεσιακού χώρου του Μουσείου Ολυμπίας.....	56
Εικόνα 18: Εξωτερική όψη του Αρχαιολογικού Μουσείου Τεγέας.....	59
Εικόνα 19: Άποψη εκθεσιακού χώρου το 1970.....	59
Εικόνα 20: Άποψη εκθεσιακού χώρου του Μουσείου Τεγέας.....	60

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Μπαμπινιώτης, Γ. 2002. *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας
- Νάκου, Ε. 2001. *Μουσεία: Εμείς, τα πράγματα και ο πολιτισμός*. Αθήνα: Νήσος
- Νικονάνου, Ν. 2005. *Ο ρόλος της μουσειοπαιδαγωγικής στο σύγχρονο μουσείο*. Τετράδια Μουσειολογίας 2, 18-25.
- Νικονάνου, Ν. 2012. *Μουσειοπαιδαγωγική: από την θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Πατάκης
- Νικονάνου Ν. (επιμ.) 2015. *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
- Οικονόμου, Μ., 2003. *Μουσείο: Αποθήκη ή Ζωντανός Οργανισμός: Μουσειολογικοί Προβληματισμοί και ζητήματα*. Αθήνα: Κριτική
- Holscher T., 2005. *Κλασσική Αρχαιολογία*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press
- Hodder, I., 1992. *Διαβάζοντας το παρελθόν*. Αθήνα: Εικαστός Πρώτος

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- American Association of Museums, 1973
- DELOCHE B., 2001. *Le muse virtuel*. Paris: Presses universitaires de France
- DELOCHE B., 2007. “Définition du musée”, MAIRESSE F. και DESVALLIES A., *Vers une redéfinition du musée?*. Paris: L’Harmattan
- Dodd, J. & Sandell, R. 2021. *Building bridges: Guidance for museums and galleries on developing new audiences*, στο Coles, Al. (επιμ.) *Museums and Galleries Commission*, London.
- GREGOROVA A., 1980. *La muséologie – science ou seulement travail pratique du muse*. MuWoPDoTraM, no1, σσ. 19-21
- Hooper-Greenhill, E. 1994. *Education, Communication and interpretation: Towards a critical pedagogy in museums*, στο Hooper-Greenhill, E. (επιμ.) *The Educational Role of the Museum*: 3-27, London: Routledge
- Kohl, P. L., 1981. *Materialist Approaches in Prehistory*, *Annual Review of Anthropology* 10, 89–118
- NORA P. (επιμ.), 1984-1987. *Les lieux de mémoire. La République, la Nation, les France*. Paris: Gallimard, τόμ. 1-8
- PINNA G., 2003. *Proposition de définition du musée – participation à la discussion sur le forum ICOM-L*, ICOM-L, 3 décembre.
- RIVIÈRE G.H., 1981. *Muséologie*, επανατύπ. RIVIÈRE G.H. et al., 1989, *La muséologie selon Georges Henri Rivière*. Paris: Dunod
- SCHEINER T., 2007. *Musée et muséologie. Définitions en cours*, MAIRESSE F. και DESVALLÉES A., *Vers une redéfinition du musée ?*. Paris: L’Harmattan, σσ. 147-165.

Schweibenz, W., 1991. "The "Virtual Museum": New Perspectives For Museums to Present Objects and Information Using the Internet as a Knowledge Base and Communication System". In H. Zimmermann, & H. Schramm (Eds.), *Knowledge Management und Kommunikationssysteme, Workflow Management, Multimedia, Knowledge Transfer*. Proceedings of the 6th ISI Conference, Prague, November 1998 (pp. 185-200)

SPIELBAUER J., 1987. *Museums and Museology: a Means to Active Integrative Preservation*, ICOFOM Study Series, no 12, σσ. 271-277

STRÁNSKÝ Z. Z., 1980. *Museology as a Science (a thesis)*, *Museologia*, 15, XI, σσ. 33-40.

Wylie, M. A., 1982. Epistemological Issues Raised by a Structuralist Archaeology, in I. Hodder (ed.), *Symbolic and Structural Archaeology*. Cambridge University Press

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Αρχαιολογική έρευνα https://anaskafh.files.wordpress.com/2020/03/methodologia_anaskafhs.pdf

Ελληνικό Παιδικό Μουσείο

<https://www.hcm.gr/%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%81%CF%84%CE%AD%CF%82/>

Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

<https://www.paidikomuseum.gr/draseis/paidika-party>

Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης

https://www.childrenartmuseum.gr/view_subpage/45/genethlia-me-hrwma-sto-mouseio

Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

<https://www.elculture.gr/blog/apokries-sto-mousio-goulandri-fisikis-istorias/>

Μουσείο Ακρόπολης

<https://www.theacropolismuseum.gr/drastiriotites>

Εκδηλώσεις

<https://www.aftodioikisi.gr/politistika/oles-oi-xristougenniatikes-ekdiloseis-sta-mouseia-tis-athinas/>

Μουσείο Μπενάκη

https://www.benaki.org/index.php?option=com_donations&view=page&id=8&Itemid=169&lang=el

Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών

<https://delphi.culture.gr/language/el/>

http://host-84-205-246-156.nat.syzefxis.ote.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3404

Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης <https://www.amth.gr/>

Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων <http://www.amio.gr/index.php>

Αρχαιολογικό Μουσείο Κέρκυρας

http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3420

https://el.wikipedia.org/wiki/Αρχαιολογικό_Μουσείο_Κέρκυρας

Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας

http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=7126

Αρχαιολογικό Μουσείο Τεγέας <http://www.tegeamuseum.gr/el-gr/αρχικήσελίδα.aspx>

ICOM http://icom-greece.mini.icom.museum/wp-content/uploads/sites/38/2018/12/Museology_WEB.pdf

Το διαδίκτυο ως πύλη επικοινωνίας

<https://www.mouseiologia-museology.gr/l/moyseia-kai-diadiktyo-to-elliniko-pa-radeigma/>